

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Bc. Jitka Stárková

VIKTIMIZACE A MOŽNOSTI VIKTIMOLOGICKÉ PREVENCE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. et Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28.11.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28.11.2012

Bc. Jitka Stárková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla vyjádřit dík všem, kteří mi při tvorbě diplomové práce pomáhali a byli mi oporou.

Seznam zkratek

a násl. – následující

č. – číslo

čl. – článek

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

odst. – odstavec

OSN – Organizace spojených národů

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

Obsah

Úvod.....	1
1. Kriminologie.....	3
1.1. Předmět kriminologie.....	3
1.2. Vývoj kriminologie.....	3
1.3. Popis kriminologické vědy.....	4
2. Viktimologie.....	6
2.1. Předmět viktimologie.....	6
2.2. Vývoj viktimologie.....	7
2.3. Současná viktimologie jako vědní obor.....	8
2.4. Viktomologická terminologie.....	9
2.5. K pojmům oběť trestného činu a poškozený.....	11
3. Viktimizace.....	13
3.1. Primární viktimizace.....	13
3.2. Sekundární viktimizace.....	13
3.3. Terciární viktimizace.....	15
3.4. Reviktimizace.....	16
3.5. Dopad viktimizace na oběť.....	17
4. Příčiny primární viktimizace.....	19
4.1. Typologie obětí.....	20
4.2. Teorie životního stylu.....	22
4.3. Teorie běžných činností.....	23
5. Obecné možnosti prevence viktimizace.....	25
5.1. Prevence primární viktimizace.....	25

5.2.	Prevence sekundární viktimizace	25
6.	Ochrana obětí v mezinárodních dokumentech	27
6.1.	Odškodňování obětí	27
6.1.1.	Dokumenty Rady Evropy	28
6.1.2.	Dokumenty OSN.....	28
6.1.3.	Dokumenty Evropské unie.....	29
6.2.	Postavení obětí a jejich práva v trestním řízení	30
6.2.1.	Dokumenty Rady Evropy	30
6.2.2.	Dokumenty Evropské unie.....	31
7.	Ochrana obětí v českém právním řádu	36
7.1.	Vývoj do roku 1961	36
7.2.	Trestní řád z roku 1961	37
7.2.1.	Novela č. 178/1990 Sb.....	37
7.2.2.	Novela č. 265/2001 Sb.....	38
7.2.3.	Novela č. 181/2011 Sb.....	39
7.2.4.	Novela č. 459/2011 Sb.....	40
7.2.5.	Současné znění trestního řádu.....	40
7.3.	Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti	40
7.4.	Zákon č. 108/2006 o sociálních službách	41
8.	Návrh zákona o obětech trestných činů	43
8.1.	Důvody samostatné právní úpravy.....	43
8.2.	Příprava a dosavadní legislativní proces návrhu zákona o obětech trestných činů	44
8.3.	Obsah návrhu zákona o obětech trestných činů	46
8.3.1.	Definice oběti a zvlášť zranitelné oběti	46
8.3.2.	Základní zásady	47

8.3.3.	Práva obětí trestných činů.....	47
8.3.4.	Poskytování peněžité pomoci	48
8.3.5.	Podpora subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů.....	48
8.3.6.	Procesní část zákona	49
9.	Pomoc obětem trestných činů v praxi	50
9.1.	Nevládní organizace.....	50
9.1.1.	Bílý kruh bezpečí, o.s.	50
9.2.	Probační a mediační služba.....	51
9.3.	Činnost Policie ČR.....	53
10.	Pomoc a práva obětí trestných činů de lege ferenda	55
	Závěr	57
	Seznam použité literatury	59
	Seznam dalších použitých a souvisejících pramenů	63
	Příspěvky z konference	63
	České právní předpisy a související dokumenty	63
	Mezinárodní dokumenty	65
	Elektronické zdroje	66
	Summary.....	67
	Klíčová slova	68
	Key words	68

Úvod

Jednou z hlavních funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou. Před jednáním, které porušuje či ohrožuje práva a oprávněné zájmy fyzických nebo právnických osob, zájmy společnosti a ústavního zřízení České republiky, že je to stát, který chrání společnost před tímto jednáním, popřípadě ho sankcionuje. Proto v trestním řízení na jedné straně stojí státní zástupce, zástupce veřejné žaloby, který shromažďuje jednotlivé důkazy proti druhé straně, pachateli¹ trestného činu. Subjekty trestněprávního vztahu tedy jsou stát a pachatel. Zde si je nutné uvědomit fakt, že toto schéma neplatilo vždy. Dříve tvořili trestněprávní vztah oběť trestného činu na jedné straně a pachatel trestného činu na druhé straně. Změna k současnému stavu nastala, když stát zcela převzal roli oběti. Pozice oběti se tak dostala mimo hlavní jádro celého sporu, je určitým způsobem vyčleněna. Je to však oběť, které se nejvyšší měrou dotýká spáchání trestného činu. Oběti je kriminálním jednáním způsobena újma a to ať už fyzická, psychická či materiální. Zejména z těchto důvodů by úkolem státu v trestním řízení nemělo být pouze potrestat pachatele, ale i se náležitě postarat o oběť. Stát by měl zajistit oběti náležitou kompenzaci, dbát na její fyzické i psychické bezpečí a poskytnout jí takovou péči, aby eliminoval vznik, případně nárůst, psychických problémů oběti.

Oběť trestného činu může v rámci trestního řízení vystupovat jako poškozený. Oběti jsou pak přiznána poměrně široká procesní práva, neboť je procesní stranou trestního řízení. Těmito právy a povinnostmi je poškozený nadán zejména proto, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení. Naproti tomu je však v právním řádu opomíjen aspekt viktimologického pojetí oběti, kdy je oběť považována za subjekt zvláštní péče, neboť jí v důsledku trestného činu vznikla určitá újma. Současné trestněprávní předpisy

---

¹ Autorka bude z důvodu zaměření a přehlednosti textu v práci užívat termín „pachatel“. Nebude tedy uplatňovat terminologii zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „trestní řád“.

jen minimálně hovoří o takových právech obětí, na jejichž základě by jim byla poskytnuta ochrana před prohloubením jejich újmy, potřebná péče a pomoc².

Hlavní teze této práce tedy spočívají v tom, že práva obětí z hlediska jejich péče, jsou oproti procesním právům obětí jakožto poškozených nedostatečně zakotvena v českém právním řádu. Ačkoli se v několika zákonech setkáváme s ustanoveními týkající se některých práv obětí jakožto subjektů zvláštní péče, komplexní úprava u nás zatím chybí. Absentují opatření, na základě kterých by mohla být újma obětí eliminována. Pomoc a péče o oběti trestných činů je poskytována zejména nevládními organizacemi, které v tomto ohledu do určité míry nahrazují stát, který by měl patřičnou péči zajistit.

Cílem práce je přiblížit problematiku viktimizace neboli procesu, ve kterém se potencionální oběť stává obětí reálnou a navrhnout obecné možnosti viktimologické prevence. Uvést argumenty, proč je důležité a nutné, aby zákonodárce pohlížel na oběť jako na subjekt zvláštní péče. Na základě rozboru stávající právní úpravy zabývající se právy obětí z hlediska jejich péče podložit, že je současná úprava nedostatečná. A konečně věnovat se dané problematice *de lege ferenda*.

Mezi hlavní příčiny, které mě vedly vybrat si tyto otázky, patří již výše naznačený nedostatečný zájem státu o osobu oběti, jakožto o subjekt zvláštní péče.

Na základě vymezených tezí a cílů práce patří mezi základní témata práce oběť trestného činu, viktimizace a práva obětí z hlediska jejich péče.

Tato diplomová práce vychází z právní úpravy ke dni 27.11.2012.

---

² K rozlišení pojmů oběť trestného činu a poškozený viz. kapitola 3.5. K pojmům oběť trestného činu a poškozený.

1. Kriminologie

1.1. Předmět kriminologie

Termín kriminologie lze odvodit od latinského slova *crimen* (zločin) a řeckého slova *logos* (učení, nauka). Kriminologii tedy definujeme jako nauku o zločinnosti. Důležité je si na tomto místě uvědomit, co si představujeme pod pojmem zločin, respektive kriminalita. V případě, že zločinem míníme jen takové jednání, které upravuje trestní právo, jedná se o legální pojetí kriminality. Jinak tomu bude v případě takzvaného sociologického pojetí, kdy do kriminality zahrnujeme i takové sociálně patologické jevy, které samy o sobě nejsou regulovány trestním právem, ale úzce souvisejí s trestnou činností, jako například prostituce nebo alkoholismus. Sociologické pojetí tak výrazně rozšiřuje předmět kriminologického bádání oproti pojetí legálnímu³.

1.2. Vývoj kriminologie

Historické počátky kriminologie můžeme spatřovat například v díle italského právníka, matematika a ekonoma Cesara Beccarii „*O zločinech a trestech*“ z roku 1764, které si pro svou kritiku tehdejšího trestního zákonodárství a trestní justice získalo velké pozornosti. K osamostatnění kriminologie jakožto vlastního vědního oboru a k uznání této vědy došlo v druhé polovině devatenáctého století⁴.

Kriminologie se tak vyvinula v samostatnou psychosociální vědní disciplínu nezávislou na trestním právu a psychiatrii. Disponuje vlastní historií, má pro sebe příznačné metody výzkumu, vznikají kriminologické publikace včetně odborných časopisů, učebnic a příruček, ve světě i u nás jsou zakládány kriminologické ústavy a jiné kriminologické organizace⁵.

Vývoj kriminologie na území České republiky byl před rokem 1989 ovlivněn socialistickým režimem. Ačkoli tehdejší Výzkumný ústav kriminologický vykazoval

---

³ KUCHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1.

⁴ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 15.

⁵ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Kriminologie v Evropě a ve světě. *Kriminalistika*, 2010, roč. 43, č. 4, s. 242.

na základě kriminologických výzkumů určité výsledky, byla česká kriminologie izolována od hlavních proudů světové kriminologie. Vstup české kriminologie do mezinárodního prostředí byl umožněn až po pádu bývalého režimu⁶.

1.3. Popis kriminologické vědy

Kriminologie je vědou empirickou, zaměřuje se na poznání reálných jevů ve společnosti, které souvisejí s kriminalitou. Kriminologické výzkumy se věnují zejména popisu kriminality, její struktuře a formám, popisem škod způsobených kriminalitou, charakterizováním stavu kriminality, jejích vývojových tendencí a v neposlední řadě popisem pachatelů a obětí trestného činu a jejich společenskými vztahy. Naproti tomu trestněprávní nauka jakožto normativní věda zkoumá, jaké normy by v oblasti kriminality měly platit a jak je vykládáme⁷.

Vzhledem k tomu, že kriminalita je sociálněpatologickým fenoménem, který v sobě zahrnuje hlediska společenská i osobní, sociologická, psychologická, pedagogická, trestněprávní a další, stojí kriminologie na rozhraní hned několika vědních disciplín, jejichž poznatky přebírá, porovnává, uplatňuje a je tedy naukou multidisciplinární⁸.

Kriminologie spolu s kriminalistikou (věda zkoumající zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop) spadá do neprávních věd o kriminalitě. Vedle nich pak stojí právní vědy o kriminalitě, kterými jsou věda o trestním právu hmotném a věda o trestním právu procesním⁹.

Kriminologie má pro právní vědy o kriminalitě obrovský význam, neboť poskytuje poznatky o společenské realitě důležité pro tvorbu konkrétních legislativních reforem¹⁰.

---

⁶ SCHEINOST, Miroslav. Kriminologie v České republice. *Kriminalistika*, 2010, roč. 43, č. 4, s. 253.

⁷ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 18.

⁸ Tamtéž, s. 16.

⁹ KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 6, 7.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010, s. 36.

Jak již bylo řečeno výše, jedním z hlavních předmětů kriminologických výzkumů a kriminologie vůbec je popis obětí trestných činů. Této části kriminologie se věnuje nauka o obětech trestných činů – viktimologie, která je pokládána za samostatnou součást kriminologie, výjimečně za samostatný neprávnický vědní obor¹¹.

---

¹¹ KUČTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 6.

2. Viktimologie

2.1. Předmět viktimologie

Termín viktimologie pochází z latinského slova *victima* (oběť). Jedná se o vědní obor zabývající se obětí trestného činu. Zkoumá zejména psychologické charakteristiky oběti, proces viktimizace, vztah mezi pachatelem a obětí, roli oběti v trestním řízení a v neposlední řadě se věnuje problematice právní a psychologické pomoci obětem a možnostem ochrany potencionálních obětí před kriminalitou¹².

Viktimologie tak na základě svých poznatků podává důležité informace o oběti, které mají významnou roli při hledání příčin vzniku trestné činnosti, jakožto i pro prevenci kriminality¹³.

Zabývat se obětí a zkoumat jí, je důležité zejména z následujících důvodů. Oběť má ve většině případů určitý vliv na vznik a průběh trestného činu, je zdrojem informací o pachateli, o jeho možné motivaci k útoku, je účastníkem při vyšetřování jakožto i svědkem v trestním řízení. Oběť je zdrojem informací o skutečném dopadu kriminality na společnost, o latentní (skryté) kriminalitě a o úspěšnosti preventivních opatření. Oběti, které jsou registrovány policií, ukazují dopad evidované kriminality na jednotlivce i společnost a konečně v některých případech a u některých typů trestných činů (například trestné činy z nenávisti) mohou oběti hrát roli při destabilizaci společnosti¹⁴.

Viktimologické výzkumy se dále zaměřují na shromáždění informací o tom, jak se lze účinně vyvarovat roli oběti a jakými předběžnými opatřeními je možné snížit nebezpečí ohrožení. Pro uvedené je zaveden jednotící pojem takzvaného bezpečného jednání¹⁵.

---

¹² KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 156.

¹³ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 139, 140.

¹⁴ MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 42–46.

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 187.

2.2. Vývoj viktimologie

Již ve velmi raných dílech například u Beccarii (1764), Lombrosa (1876), Ferriho (1892), nebo Sutherlanda (1924) se setkáváme se zkoumáním oběti. Termín viktimologie byl však použit až později a to Izraelcem Beniaminem Mendelsohnem v roce 1947. Mendelsohn ve svých pracích rozpracoval koncept, kdy oběť může druhého vyprovokovat ke spáchání trestného činu a v tomto duchu rozdělil oběti na zcela nevinné, oběti z nevědomosti, z neopatrnosti, provokující, útočné, simulující a domnělé oběti¹⁶.

Za zakladatele viktimologie je ale považován Němec Hans von Hentig, a to zejména pro své dílo „*The Criminal and his Victims*“ z roku 1948. Hentig se podobně jako zmiňovaný Mendelsohn zabýval studiem role obětí v samotném procesu páčení trestného činu. Zaměřil se na popis charakteristik obětí trestného činu, dle kterých dále vytvořil typologii obětí na základě jejich psychologických a sociálních znaků, a to dle věku, pohlaví, abnormalit osobnosti a etnické příslušnosti¹⁷.

Hentigovy a Mendelsohnovy práce byly v rámci kriminologického zkoumání v dané době průlomové. Předmětem zkoumání již nebyl pouze pachatel trestného činu, ale nově se jím stala i do té doby opomíjená oběť, neboť jak tvrdil Hentig, studium oběti a její role v trestném činu nám může pomoci při úspěšné prevenci kriminality¹⁸.

Další rané viktimologické analýzy, jejichž autory jsou například M. Wolfgang nebo M. Amir, se podobně jako u dvou zmíněných autorů zaměřují na chování oběti

---

¹⁶ Dijk, J.J.M. van. *Introducing victimology*. In *Caring for crime victims*. New York: Criminal Justice Press, 1999, pp. 1-12. Dostupné na <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122015>.

Podobně DUSSICH, John P.J., *Victimology – past, present and future*. Tokyo: United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, 2006. Dostupné na http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no70/p116-129.pdf (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).

K problematice vlivu oběti na vznik a průběh kriminálního jednání také MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 42-44.

¹⁷ KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 156, 157.

¹⁸ Dijk, J.J.M. van. *Introducing victimology*. In *Caring for crime victims*. New York: Criminal Justice Press, 1999, pp. 1-12. Dostupné na <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122015>.

a dochází k výsledkům, že oběť nese v určitých případech „spoluúčasť“ na spáchání trestného činu. Takové studie byly ale silně kritizovány zejména pro jejich úzké vnímání oběti zločinu. Výzkumy z 80. a 90. let dvacátého století se již pokusily uchopit celou problematiku komplexněji a pracují již s aspektem sociálně-ekonomického kontextu viktimizačního procesu¹⁹.

Pro úplnost ještě zmiňuji, že v roce 1968 Stephen Schafer vydal publikaci „*The Victim and His Criminal: A Study into Functional Responsibility*“, kde definoval viktimologii jako samostatnou vědu zabývající se vztahem a interakcemi mezi pachatelem a obětí, a to před, v průběhu i po spáchání trestného činu. Okruh raných viktimologů doplňuje Ezzat Abdel Fattah se svým dílem „*La Victime: est-elle coupable?*“²⁰.

2.3. Současná viktimologie jako vědní obor

Jak již bylo zmíněno výše, viktimologie je některými autory považována za samostatnou nezávislou vědu, nicméně jiní ji pokládají za subdisciplinu kriminologie. Teoretická samostatnost viktimologie je častým předmětem vědeckého diskursu. Není pochyb o tom, že od poloviny dvacátého století se rapidně zvyšuje počet viktimologických výzkumů, jsou zakládány viktimologické společnosti, jsou vydávány vědecké viktimologické studie a časopisy. Otázkou však zůstává, zda zmíněný zvyšující se zájem o viktimologii postačí pro její uznání jako nezávislé akademické vědy.

Jedním z hlavních problémů viktimologie jako vědy je neexistence jednotící viktimologické teorie. Viktimologie vychází ze sociologických teorií a sama nabízí pouze jednotlivé koncepce viktimologického bádání, které nejsou zastřešující pro viktimologii jako celek, ale vždy se týkají pouze určité části. Hovoříme tak o konceptech „životního stylu“, „běžných činností“ nebo o typologiích obětí, které však nejsou komplexními obecnými viktimologickými teoriemi. K uvedené problematice se

---

¹⁹ KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 157,158.

²⁰ Dijk, J.J.M. van. *Introducing victimology*. In *Caring for crime victims*. New York: Criminal Justice Press, 1999, pp. 1-12. Dostupné na <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122015>.

například vyjádřil v roce 1985 Donald Cressey, když viktimologii označil za shluk myšlenek, zájmů, ideologií a výzkumných metod²¹.

V rámci zaměření této práce a z výše uvedených důvodů bude zde na viktimologii nahlíženo jako na součást kriminologie.

2.4. Viktomologická terminologie

Viktimologie užívá svou vlastní terminologii, kterou je na tomto místě pro pochopení následujících kapitol nutno popsat a jednotlivé pojmy vysvětlit.

Termín viktimnost vyjadřuje míru pravděpodobnosti, že se individuální osoba nebo skupina osob stane obětí trestného činu. Ačkoli to může být překvapivé, tak viktimnost není ve společnosti rozložena rovnoměrně. Viktimologickými výzkumy bylo spolehlivě zjištěno, že existují souvislosti mezi viktimností a určitými charakteristikami oběti. Takovými charakteristikami mohou být

1) věk oběti, kdy se mladí lidé stávají častěji oběťmi hlavně násilné kriminality, neboť jejich způsob života je méně opatrný oproti starším osobám,

2) profese oběti, neboť již samotná povaha zaměstnání s sebou může přinášet vyšší míru rizika, například barmanka v non-stop baru,

3) sociální charakteristika oběti, čímž je míněna zejména příslušnost k rizikové skupině (osoby závislé na návykových látkách) nebo příslušnost k určité minoritě, kdy například Romové nesou vyšší míru viktimnosti v případě kriminality z nenávisti proti skupinám obyvatel,

4) oběti se somatickým a psychickým handicapem, které se vzhledem ke svým odlišným reakcím na určité podněty, což je způsobeno jejich handicapem, dostávají do konfliktních situací²².

V rámci psychologického přístupu k obětem trestných činů hovoříme o takzvaných viktimogenních faktorech, které jsou spojeny s individuálními zvláštnostmi jednotlivých osob. Jsou jimi

---

²¹ JAISHANKAR, Karuppattan. What ails Victimology? *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 2008, vol. 3, s. 1.

²² KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 158,159. Podobně také NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 141-143.

1) sociální faktory zahrnující profese, sociální vrstvu, pozici v rodině, styl rodinné výchovy či patologii v rodině,

2) osobnostní faktory, které činí osobu náchylnější pro roli oběti pro určitý typ deliktu,

3) behaviorální faktory jako je rizikové (provokující) jednání oběti trestného činu²³.

Způsob viktimologického bádání, kdy pouze zkoumáme vlastnosti a chování oběti, je označován jako statický přístup ke studiu viktimnosti. Ten nám však neosvětlí samotný proces viktimogeneze, neboť do tohoto procesu jsou zapojeny i další činitelé, jako je pachatel trestného činu či vnější prostředí. O celkové postižení procesu viktimogeneze se snaží takzvaný dynamický přístup, který užívá pojmu viktimizace, čímž je označován proces, v němž se potencionální oběť stává obětí reálnou²⁴. Více k termínu viktimizace viz. kapitola 4. Viktimizace.

Za poslední desetiletí jsou prováděny stále častěji nejrůznější viktimologické výzkumy. Pro popis míry zasažení konkrétného státu či jiné homogenní sociální skupiny kriminalitou, je užíván termín index viktimnosti, který udává počet obětí trestného činu na 100 000/10 000/1 000 obyvatel daného státu nebo členů zkoumané jiné sociální skupiny²⁵.

Dalším důležitým pojmem, kterého užívá viktimologie, je viktimologická prevence. Tímto rozumíme jednak volby optimálních způsobů chování oběti v situacích bezprostředně souvisejících s kriminálním útokem, tak přijímání dalších vhodných preventivních opatření²⁶.

Pro terminologickou úplnost je nutné uvést, že v nedávné době se konstituoval relativně samostatný obor, takzvaná kriminologická viktimologie. Ta se zajímá o oběť

---

²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 189.

²⁴ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 143.

²⁵ MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, roč. 42, č. 1, s. 4. Rozšířená elektronická verze dostupná na <http://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>.

²⁶ KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 161.

jako o zdroj informací o trestném činu, neboť oběť je původcem a nositelem stop, které pomáhají odhalit trestný čin a usvědčit pachatele²⁷.

2.5. K pojmům oběť trestného činu a poškozený

Před tím, než se budu blíže věnovat procesu viktimizace, je zde nutné uvést rozdíly mezi termíny oběť a poškozený.

Jak již bylo uvedeno výše, tak předmět kriminologického zkoumání závisí na definování slova zločin, respektive kriminalita. V případě sociologického pojetí kriminality do ní zahrnujeme i sociálně patologické jevy, které samy o sobě nejsou regulovány trestním právem, ale úzce souvisejí s trestnou činností (prostituce, alkoholismus). Sociologické pojetí tak výrazně rozšiřuje předmět kriminologického bádání oproti pojetí legálnímu²⁸.

Samotná viktimologie je postavena právě na sociologickém pojetí. Jejím předmětem je oběť trestného činu, která je definována odlišně od zákonného vymezení poškozeného v ustanovení § 43 trestního řádu, kde se mluví o osobě, již bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Termín oběti ve viktimologickém pojetí je širší, zahrnuje mnoho dalších charakteristik než trestněprocesní pojem poškozený. Za oběť jsou považovány pouze fyzické osoby, které byly dotčeny trestným činem. Viktimologie někdy zahrnuje do skupiny obětí nejen osoby přímo zasažené trestným činem, ale i osoby jím blízké (například pozůstalí), kterých se následek trestného činu týká zprostředkovaně²⁹.

Dle trestního řádu je poškozený subjektem, ba dokonce stranou trestního řízení, může jím být osoba fyzická i právnická. Oběť je pak v trestněprocesním pojetí buďto objektem zájmu orgánů činných v trestním řízení, neboť je nositelem důkazů, nebo je

---

²⁷ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 141.

²⁸ KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1.

²⁹ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 139.

procesní stranou, která má určitá práva a povinnosti, a vystupuje tedy jako poškozený. Těmito právy a povinnostmi je poškozený nadán zejména proto, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení³⁰.

Oproti výše uvedenému je oběť z viktimologického hlediska určitým subjektem zvláštní péče, neboť jí v důsledku trestného činu vznikla fyzická, psychická či materiální újma. Z důvodu vzniku dané újmy by měla být oběť nadána takovými právy, která jí zajistí, aby s ní bylo zacházeno s ohledem na tuto újmu, a aby jí byla nabídnuta a poskytnuta náležitá pomoc a péče. V tomto směru se jedná o práva oběti, která jsou odlišná od ryze procesních práv poškozeného v rámci trestního řízení³¹.

Pro úplnost uvádím, že český právní řád zná i zákonnou definici oběti, a to v rámci zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů. Zde je dle ustanovení §2 odst. 1 a 2 za oběť považována fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, jakožto i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila ve společné domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu (více viz. kapitola 8.3. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti)³².

K vysvětlení pojmu oběť trestného činu v rámci vládního návrhu zákona o obětech trestných činů viz kapitola 9. Návrh zákona o obětech trestných činů.

---

³⁰ GŘIVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o pomoci obětem trestných činů? In *Na křižovatkách práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s.110.

³¹ Tamtéž.

³² Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ze dne 12.03.1996, ve znění pozdějších předpisů.

3. Viktimizace

Viktimizace je proces, v rámci kterého se potencionální oběť stává obětí reálnou. V rámci této problematiky tak zkoumáme jednak vztah pachatele a oběti, chování oběti a míru viktimizace³³.

Při procesu viktimizace dochází k poškození a způsobení újmy oběti. Viktimizace začíná vlastním útokem na oběť, ale končí většinou později. Proto hovoříme v tomto směru o takzvaných fázích viktimizace a rozlišujeme primární, sekundární a terciární viktimizaci, při kterých vzniká primární, sekundární a terciární újma oběti³⁴.

3.1. Primární viktimizace

Primární viktimizace je doprovázena primární újmou, kterou způsobil pachatel a je přímým, bezprostředním výsledkem trestného činu. Rozlišujeme tři druhy takové újmy. Jedná se o fyzickou újmu, kdy hovoříme o zranění, lehkém a těžkém ublížení na zdraví či o usmrcení. Dále rozeznáváme finanční újmu, při které je oběti například odcizena určitá finanční částka. Třetí kategorií je emocionální újma. Ta je u oběti nejhůře rozpoznatelná, neboť k emocionálnímu poškození dochází v prožívání oběti a souvisí s osobnostním založením konkrétní osoby. Emocionální újma se může projevit například v podobě nespavosti, úzkostných stavů nebo fobie. Emocionální újma není odvislá od existence či závažnosti zranění, může se objevit, i když oběť zraněna nebyla³⁵.

3.2. Sekundární viktimizace

---

³³ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 143.

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998, s. 110, 111.

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 189, 190. K rozdělení primární a sekundární viktimizace taktéž NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 147.

Sekundární viktimizace představuje veškeré vedlejší negativní důsledky spáchaného trestného činu, které se vyskytly až po ukončení trestné činnosti. Sekundární újma může být u oběti vyvolána jednak postupem formálních institucí, jako je například traumatizující projednávání trestní věci před soudem, tak jednáním neformálním, které projevuje sociální okolím oběti. Důležitý je zde přístup nejbližší rodiny, ale i například médií, která zveřejní informace o daném trestném činu. Sekundární viktimizaci dále může způsobit i pachatel spáchaného trestného činu nebo jiné osoby, když se snaží zastrašit oběť, aby danou věc neoznámila³⁶.

Sekundární viktimizace, která vzniká v důsledku postupu formálních institucí, tedy když trestní řízení působí zúčastněným obětem psychickou újmu, je silně nežádoucí účinek trestního soudnictví. Bohužel je však nutné poukázat na fakt, že jsou tyto případy časté. Trestní řízení může negativně ovlivnit psychologické aspekty zúčastněné oběti jako je její sebevědomí, víra v budoucnost, víra v právní systém nebo víra ve spravedlivější svět³⁷.

Trestní řízení může způsobit sekundární viktimizaci jednak prostřednictvím svého samotného výsledku a jednak skrze procedury, které jsou s trestním řízením spojeny. Co se týče výsledku trestního řízení, tak ten se mnohdy nemusí shodovat s očekáváním oběti, což má sekundární viktimizační účinky. Jako jednu z nejdůležitějších funkcí trestu vnímá oběť odplatu. V tomto směru by pak měl trest korespondovat s utrpením, které bylo oběti trestným činem způsobeno. Zúčastněná oběť po vyslechnutí rozsudku hodnotí druh a výši trestu a v případě, že trest v jejích očích neodpovídá jejímu poškození, může být nejen morálně pohoršena, ale zároveň i sekundárně viktimizována. Další funkcí trestu je bezpečnost společnosti. Oběti předpokládají, že trest zabrání pachateli pokračovat v trestné činnosti. Otázkou však zůstává, na jak dlouho? V případě, že oběť nepovažuje trest odnětí svobody za dostatečně dlouhý, vstupuje do popředí strach oběti o vlastní bezpečnost spolu s představou pachatelova propuštění. V rámci výsledku trestního řízení je zároveň

---

³⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 189, 190. K sekundární viktimizaci také NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 147,148.

³⁷ ORTH, Uli. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 2002, vol. 15, no. 4, s. 314.

důležité přiznat oběti její status oběti, neboť porušení tohoto principu má taktéž viktimizační účinky³⁸.

Je jasné a žádoucí, aby se trestní řízení řídilo svými základními zásadami. Nicméně zásada presumpce nevinu pachatele může na oběť působit negativním způsobem. V případě, kdy se budou opakovat výslechy oběti, při kterých bude dotazována na způsob spáchání trestného činu, může takový postup oběť vnímat jako prověřování vlastní důvěryhodnosti³⁹.

Dalšími možnými důvody vzniku sekundární viktimizace je konfrontace oběti s pachatelem při trestním řízení, přítomnost veřejnosti při svědecké výpovědi oběti nebo dlouhá časová prodleva mezi oznámením trestného činu a nařízením soudního jednání⁴⁰.

Je nutné si uvědomit, že sekundární viktimizace – sekundární újma je pouze psychologického rázu, čímž může být o to nebezpečnější. V některých případech se dokonce stává, že sekundární újma převyšuje újmu primární. Nejčastěji je sekundární újma tvořena pocitem nespravedlnosti vyvolaným na základě trestního řízení, pocitem nedůstojnosti, kdy se oběť cítí být ponížena a pocitem izolace, neboť sociální okolí oběti se kontaktu s ní spíše vyhýbá⁴¹.

3.3. Terciární viktimizace

Terciární viktimizací je forezními psychology označován stav, kdy se jedinec není schopen vzchopit a vyrovnat se se silným traumatickým zážitkem, ačkoli objektivně došlo k nápravě či uzdravení a odškodnění. Oběť pak výrazně mění svůj dosavadní životní styl. Příčina terciární viktimizace je spatřována v osobnostním založení oběti⁴².

---

³⁸ Tamtéž, s. 315, 316.

³⁹ ORTH, Uli. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*. 2002, vol. 15, no. 4, s. 315, 316.

⁴⁰ Tamtéž, s. 316.

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 118, 119.

⁴² MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2009, roč. 42, č. 1, s. 4. Rozšířená elektronická verze dostupná na <http://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>.

3.4. Reviktimizace

Pro kompletní přehled problematiky viktimizace je potřebné se ještě zabývat fenoménem reviktimizace neboli opakované viktimizace. Asi nejčastěji užívaná definice opakované viktimizace je od autorů Bridgemana a Hobbse, kteří uvádějí, že se jedná o situaci, kdy je v průběhu určitého času opakována trestná činnost proti stejné osobě nebo na stejném místě je. Shodně pak definuje reviktimizaci i Graham Farrell⁴³.

G. Laycocková rozlišuje opakovanou viktimizaci osob, míst a objektů⁴⁴.

Farrell uvádí, že opakovaná viktimizace tvoří velký podíl celkové viktimizace, a proto se zaměřuje na možnosti prevence reviktimizace, neboť tím by se výrazně snížila i viktimizace. Tvrdí, že opakování trestné činnosti je velmi pravděpodobné v místech, kde je zaznamenána vysoká kriminalita a v období nadcházejícím krátce po prvotní viktimizaci⁴⁵.

Výsledky viktimologických výzkumů ukazují, že relativně malý podíl obyvatel se stal obětí poměrně velkého počtu trestných činů, tedy, že rozložení kriminality vzhledem k jejím obětem je ve společnosti asymetrické. Podle některých viktimologů tato asymetrie není náhodná. Hovoříme o takzvané predestinované oběti, tedy o osobě, která se obětí trestného činu nestává na základě náhody, ale vlivem svých určitých osobnostních dispozic, kvůli kterým si ji pachatelé opakovaně vybírají. Ačkoli se to může zdát nepochopitelné, tak již samotný fakt, že se osoba jednou stala obětí trestného

---

K terciální viktimizaci dále ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 117.

⁴³ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Crime from the Perspective of Criminologists*. Institute of kriminology and social prevention, 2011. Dostupné na <http://lpxp.sweb.cz/391.pdf>, s. 119.

Dále FARRELL, Graham. Preventing Repeat Victimization. *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, 1995, vol. 19, s. 473.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 136.

⁴⁵ FARRELL, Graham. Preventing Repeat Victimization. *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, 1995, vol. 19, s. 473, 474.

činu, je považován za kritický faktor, který u takové osoby zvyšuje pravděpodobnost opakované viktimizace⁴⁶.

Pemberton dále uvádí, že pravděpodobnost opakované viktimizace je přímo úměrná počtu viktimizací, které oběť již zažila a že nejvyšší riziko opakované viktimizace vzniká ihned po viktimizaci předchozí. Tvrdí, že s každou další viktimizací klesá ochota oběti nahlásit trestný čin a její důvěra v činnost policejních orgánů. Se zvyšujícím se počtem viktimizací pak v oběti roste pocit nejistoty a nebezpečí, jakožto i pravděpodobnost vzniku psychických problémů⁴⁷.

3.5. Dopad viktimizace na oběť

Pro dokreslení ucelené představy o procesu viktimizace je na tomto místě vhodné uvést, jaký má viktimizace dopad na duševní rozpoložení a chování oběti trestného činu.

Na kriminální situaci bude dozajista každý reagovat individuálně v závislosti na svém osobnostním založení. Obecně lze však vypožorovat generální rysy chování a prožívání újmy u všech obětí, které se pouze liší svou délkou trvání či intenzitou⁴⁸.

Viktimizace je silně stresující událost, která je svévolná a naprosto nepředvídatelná. Na viktimizaci se nelze dopředu připravit a je takřka nemožné se jí vlastním přičiněním vyhnout. Také důsledkem toho je pro oběť výrazně obtížné se s viktimizací rozumově vyrovnat. Proto viktimizace vyvolává v prožívání oběti krizi, která narušuje samotné jádro osobnosti. Oběť si často pokládá otázky: „Proč se to stalo zrovna mně?“ Často pak v rámci primární viktimizace vzniká zmiňovaná emocionální újma, a to zejména ve formě pocitu zneuctění, ztráty pocitu důvěry a ztráty pocitu autonomie⁴⁹.

---

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 137.

⁴⁷ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Crime from the Perspective of Criminologists*. Institute of kriminology and social prevention, 2011. Dostupné na <http://lpxp.sweb.cz/391.pdf>, s. 120.

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 119 a násl.

⁴⁹ Tamtéž.

Pocit zneuctění souvisí se ztrátou vnitřní duševní rovnováhy oběti, se ztrátou přesvědčení, že je v porovnání s ostatními v pořádku. Ztráta pocitu důvěry se projevuje strachem z okolí. Pro oběť jsou ostatní nepředvídatelní a schopní bezdůvodně ublížit. Ztráta pocitu autonomie pak znamená, že oběť postrádá vlastní utvrzení v tom, že si svůj život řídí sama, že rozhoduje o svém jednání⁵⁰.

Prožívání krize vyvolané viktimizací zpravidla probíhá ve třech fázích.

1. Se jedná o fázi šoku. Ta začíná ihned po spáchání trestného činu. Často se projevuje ztuhnutím oběti, dezorientací a zmatením, což může mít za následek neschopnost se vyjadřovat a racionálně přemýšlet. Mohou se vyskytnout i poruchy paměti.

2. Hovoříme o fázi nastupující adaptace, kdy se oběť začíná vyrovnávat s negativní událostí. Oběť se většinou chová nevyrovnaně a je náladová. Zpravidla kolísá mezi dvěma pozicemi, kdy se buďto emocionálně vrací k prožité události tím, že o ní hovoří, nebo naopak o svém traumatu odmítá s kýmkoli komunikovat a uzavírá se do sebe.

3. Dále rozlišujeme fázi konečné adaptace. Dochází ke konečnému zpracování prožitého traumatu, pro oběť ztrácí negativní událost bezprostřední emocionální náboj a oběť se ve svém prožívání navrácí do běžného života⁵¹.

---

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 119 a násl.

4. Příčiny primární viktimizace

Při hledání způsobů jak předcházet primární viktimizaci je nutné se nejprve zabývat otázkou, jaké jsou příčiny primární viktimizace. Shodně s tvrzením Michaela R. Gottfredsona můžeme uvést, že rozsah a druh viktimizace, která se dotýká skupin lidí nebo určitých kategorií objektů, závisí na jejich vystavení-odhalení, na přístupnosti těchto lidí a objektů a dále, že někteří lidé či některé objekty jsou více viditelné – přístupné než ostatní⁵².

Gottfredson si také pokládá otázku, jak můžeme předvídat a vysvětlit primární viktimizaci? Základním pilířem jeho odpovědi je právě pojem *exposure* – odhalení, a dále uvádí rozdíly mezi konceptem *absolute exposure* a *probabilistic exposure*. Tvrdí, že bez *absolute exposure* nemůže dojít k spáchání trestného činu, neboť *absolute exposure* v sobě zahrnuje základní podmínky, které jsou logicky spojeny s trestným činem, jako je objekt, čas a místo. Příklad může ilustrovat situace, kdy v osmnáctém století nemohlo dojít ke krádeži auta, neboť auta jednoduše ještě neexistovala. Ke vzniku viktimizace je však potřeba ještě *probabilistic exposure*. Zde Gottfredson uvádí, že pachatel si nevybírá oběť náhodně, ale jeho volba je řízena racionálními postupy. Shodně i s ostatními viktimology tvrdí, že určité osoby a objekty jsou k viktimizaci náchylnější než ostatní. Kromě *exposure* osob a objektů existují i jiní činitelé hrající významnou roli při vzniku viktimizace⁵³.

Ve viktimologii se vytvořilo několik základních teorií, lišících se dle jejich přístupu ke vzniku a hlavním příčinám viktimizace. Lifestyle-Exposure Theory neboli teorie životního stylu a teorie routine activities – běžných činností, kladou důraz na vystavení se oběti nebezpečným situacím. Vychází z toho, že *probabilistic exposure* hraje hlavní roli při etiologii viktimizace. Jinou optikou se na vznik viktimizace dívají teorie vycházející z jednotlivých typologií obětí, neboť zdůrazňují význam interakce oběti s pachatelem. Zkoumají zejména vliv oběti na spáchání trestného činu, provokaci

---

⁵² GOTTFREDSON, Michael R. On the Etiology of criminal Victimization. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 1981, vol. 72, no. 2, s. 714.

⁵³ Tamtéž s. 715, 716.

oběti, či její spoluvinu. A konečně třetí typ viktimizačních teorií jsou ty, které za hlavního činitele při etiologii viktimizace považují motivaci pachatele⁵⁴.

Blíže se dále budu zabývat teoriemi typologií obětí a méně známými koncepty Lifestyle-Exposure Theory a Theory routine activities, které nabízejí specifický pohled na roli oběti v procesu viktimizace. Tyto a jim příbuzné koncepce bývají někdy souhrnně označovány jako pozitivistická kriminologie, neboť se snaží určit a specifikovat faktory, které přispívají k viktimizaci, přičemž tato viktimizace není náhodná⁵⁵.

Zcela záměrně tak vynechávám viktimizační teorie, které kladou důraz na motivaci pachatele, neboť to by již bylo mimo rozsah této práce, jejímž základním tématem je oběť trestného činu.

4.1. Typologie obětí

Viktimizační teorie vycházející z typologií obětí zastávají názor, že interakce mezi obětí a pachatelem je hlavním činitelem při vzniku viktimizace. V tomto ohledu můžeme rozhodně souhlasit s tvrzením, že klasifikace obětí přispívá k objasnění příčin viktimizace. Na základě výsledků viktimologických výzkumů, které podávají široké empirické poznatky o obětech trestných činů, jsou tyto poznatky rozříděny do jednotlivých příbuzných skupin, což nám umožňuje se v dané problematice snadněji a přehledněji orientovat.

Klasifikace obětí se různí dle užitých určujících hledisek. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.2. Vývoj viktimologie, tak jeden z nejstarších konceptů vychází z toho, zda jsou oběti spoluvinné za svou viktimizaci či nikoli.

Touto koncepcí se nechal inspirovat ve své typologii i viktimolog polského původu B. Hołyst, pro kterého je určujícím kritériem právě viktimologická „vina“. Rozděluje oběti na ty, které zavinily svou viktimizaci, a to jak individuálně, kdy oběť vyprovokuje pachatele k trestnému činu, tak dle příslušnosti k rizikové, negativně

---

⁵⁴ GOTTFREDSON, Michael R. On the Etiology of criminal Victimization. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 1981, vol. 72, no. 2, s. 719 a násl.

⁵⁵ KOSTIĆ, Miomira. VICTIMOLOGY: A Contemporary Theoretical Approach to Crime and its Victim. *Facta universitatis, Series Law and Politics*. 2010, vol. 8, p. 65-78 Dostupné na <http://facta.junis.ni.ac.rs/lap/lap2010/lap2010-04.pdf>.

hodnocené skupině, například osoby, užívající návykové látky. Druhou skupinu pak tvoří oběti, které svou viktimizaci nezavinily. Ty jsou obdobně děleny na individuální oběti, kdy se například osoba zastane jiné napadené osoby a sama je pak napadena, a na oběti dle příslušnosti k rizikové, avšak v tomto případě pozitivně hodnocené skupině, jako jsou například policisté⁵⁶.

Co se týká „provokující“ oběti je nutné zmínit, že předchozí chování oběti ve vztahu k pachateli trestného činu, kdy sama oběť rozhodujícím způsobem motivovala pachatele k útoku tím, že mu úmyslně závažně ublížila, je zohledněno i v rámci našeho právního řádu. Trestní zákoník⁵⁷ například zná privilegovanou skutkovou podstatu zabití⁵⁸, kde hovoří o úmyslném usmrcení v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženého jednání poškozeného⁵⁹.

Další typologii, jejímž určujícím hlediskem je interakce mezi obětí a pachatelem v době kolem spáchání trestného činu, navrhl Ezzat Abdel Fattah. Ten rozdělil oběti do pěti skupin.

1. Zúčastňující se oběť. Trestnému činu předchází interakce mezi obětí a pachatelem, což zásadně ovlivňuje pachatelovu motivaci.

2. Nezúčastňující se oběť, kdy naopak motivace pachatele nemá vazby na vztah mezi pachatelem a obětí.

3. Provokující oběť, která špatně odhadla pachatelovo chování a ať už záměrně či bezděčně se tak vystavila silně viktimogenní situaci.

4. Latentní oběť, která není veřejná, jejíž újma není formálně známa.

---

⁵⁶ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 148, 149.

⁵⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ze dne 08.01.2009, ve znění pozdějších předpisů. Dále vždy „trestní zákoník“.

⁵⁸ Ustanovení § 141 trestního zákoníku.

⁵⁹ HOŘÁK, Jaromír. Agresivní a provokující oběť násilného trestného činu. *Kriminalistika*, 2010, roč. 43, č. 2, s.1. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/agresivni-a-provokujici-obet-nasilneho-trestneho-cinu-316160.aspx>.

5. Nepravá oběť, která se vlivem náhodných událostí ocitla v nepravý čas na nepravém místě a došlo tak k omylu, k záměně za někoho jiného, proti komu byl původně útok plánován⁶⁰.

4.2. Teorie životního stylu

Teorie životního stylu se začala vyvíjet od konce sedmdesátých let. Původně byla navrhována, aby podala vysvětlení asymetrického rozložení viktimizace mezi lidmi pouze v souvislosti s násilnými trestnými činy, ale později byla rozšířena i na majetkové trestné činy. Základní premisou této teorie je, že demografické rozdíly lidí ovlivňující jejich viktimnost spočívají v rozdílech životního stylu jednotlivých skupin potenciálních obětí. Odlišné životní styly určují míru viktimnosti, neboť některé jsou více „nebezpečné“ a jiné nikoli. Životní styl osob je zde hlavním determinujícím faktorem ve vztahu k viktimizaci. Životním stylem jsou míněny denní rutinní činnosti, pracovní záležitosti i volnočasové aktivity. Jednotlivé činnosti pak mohou potencionální oběť přiblížit ke zločinu. Obecně platí, že po dobu, kterou člověk stráví za zavřenými dveřmi svého domova, se snižuje riziko, že se stane obětí trestného činu a naopak, během doby strávené mimo domov, na veřejně přístupných místech, se toto riziko zvyšuje. Životní styl jednotlivce je utvářen například dle jeho ekonomických možností nebo vzdělání. Lidé se přizpůsobují společenským kulturním pravidlům chování, což vede k vytvoření modelů jednotlivých životních stylů⁶¹.

Jednou z hlavních demografických charakteristik, které determinují model životního stylu, je pohlaví. Ačkoli je v současné době dáván důraz na rovnoprávné postavení žen a mužů ve společnosti, existují rozdíly v jejich chování. Takovým rozdílem je například množství času, které muž a žena tráví za zavřenými dveřmi svého domu. Ženy tráví větší část svého volného času doma, předpokládá se, že řídí chod domácnosti a starají se o děti. Tato role je od nich očekávána. Ženy se věnují hlavně domácím aktivitám, a proto možnost, že se stanou obětí trestného činu, je snížena.

---

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 114, 115.

⁶¹ MEIER, Robert F., MIETHE Terance D. Understanding Theories of Criminal Victimization. *Crime and Justice*, 1993, s. 465 a násl.

V tomto směru muži tráví mnohem více času mimo domov a jejich míra viktimnosti se tak zvyšuje⁶².

Různé modely životních stylů tak s sebou nesou rozdílné nebezpečí stát se obětí trestného činu. Je to právě životní styl potenciálních obětí, který strukturuje kriminální příležitosti. Dle toho, jaký životní styl osoba vede, můžeme určit její vyšší či nižší pravděpodobnost možné viktimizace⁶³.

4.3. Teorie běžných činností

Teorie běžných činností navržená L. E. Cohenem a M. Felsonem má mnoho společného s teorií životního stylu. Oba dva koncepty dávají důraz na vznik určitého modelového chování lidí a bagatelizují faktor motivace pachatele trestného činu. Zásadní rozdíl mezi teoriemi spočívá v důvodu jejich vzniku. Teorie běžných činností byla původně navržena a rozvinuta, aby podala vysvětlení, proč v průběhu času dochází k nárůstu trestné činnosti, i když míra motivace pachatele zůstává stejná, zatímco teorie životního stylu měla za úkol objasnit asymetrické rozložení viktimizace u jednotlivých skupin obyvatel⁶⁴.

Běžné činnosti jsou zde definovány jako opakující se každodenní aktivity lidí, jako je institucionalizovaná práce, volnočasové aktivity, činnosti vedoucí k zajištění základních potřeb a přání lidí. Výše kriminality je dle této teorie výsledkem střetnutí tří proměnných: motivovaného pachatele, vhodného cíle a schopného strážce proti násilí. V případě absence strážce vzniká nejlepší situace pro spáchání zločinu. Právě běžné činnosti dávají možnost vzniku této situace. Dále pak teorie uvádí, že dojde-li ke změnám v rámci zažitého modelu chování v rámci běžných činností, změní se i výše kriminality. Takovými změnami jsou například změny ve způsobu a uspořádání bydlení. V současné době dochází například k nárůstu na sobě navzájem nezávislých

---

⁶² Tamtéž.

⁶³ MEIER, Robert F., MIETHE Terance D. Understanding Theories of Criminal Victimization. *Crime and Justice*, 1993, s. 465 a násl. Dále také ZAPLETAL, Josef. Zločin jako volba (K neoklasickým kriminologickým teoriím). *Kriminalistika*, 2003, roč. 36, č. 3, s. 161-177. Dostupné na http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_03/zapletal.html.

⁶⁴ MEIER, Robert F., MIETHE Terance D. Understanding Theories of Criminal Victimization. *Crime and Justice*, 1993, s. 470 a násl.

zejména mladých lidí žijících v jednom bytě, kteří netvoří jeden celek-rodinu. V takovém bytě je znásoben počet zařízení jako počítač, a tím pádem se tento byt, stává pro pachatele vhodnějším cílem než byt, kde žije rodina s jedním počítačem⁶⁵.

---

⁶⁵ Tamtéž.

5. Obecné možnosti prevence viktimizace

5.1. Prevence primární viktimizace

Na základě výše zmíněných viktimizačních teorií můžeme navrhnout obecné návody, jak předcházet primární viktimizaci. Z uvedených typologií obětí vyplývá, že mnohdy je chování oběti důležitým faktorem zapříčiňujícím vznik viktimizace. V tomto ohledu lze vyvodit závěr, že v rámci vlastního bezpečí je nutné se vyvarovat takovému chování, které by mohlo, byť bezděčně, působit jako provokace.

Teorie životního stylu nás pak upozorňuje na činitele, které zvyšují nebezpečnost daného způsobu života v souvislosti s viktimizací. Cílem by tak mělo být eliminovat tyto faktory.

Dle konceptu teorie běžných činností pak můžeme spatřovat možnosti viktimologické prevence například v navýšení počtu schopných strážců, čímž máme na mysli nejen policisty, ale i bezpečnostní systémy, neboť se tak sníží počet situací vhodných pro spáchání trestného činu.

5.2. Prevence sekundární viktimizace

Při stanovení obecných možností prevence sekundární viktimizace se zaměřím na prevenci viktimizace, která je způsobena trestním řízením. V tomto ohledu se budu držet stati Uliho Ortha „*Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings*“. Orth zde na základě provedených výzkumů uvádí, jak lze předcházet sekundární viktimizaci. Jeho výstupy můžeme rozdělit do tří hlavních závěrů.

Zprvé zdůrazňuje, že oběti očekávají od pachatele více než jen vykonání stanoveného trestu. Možnosti snížení sekundární viktimizace tak vidí v poskytnutí finanční kompenzace obětem, v dostatečné informovanosti obětí o pachatelově nadcházejícím životě a jeho úmyslech. Dále hovoří o důležitosti přiznání viny pachatelem, popřípadě o možnosti požádání oběti o odpuštění.

Druhý závěr tvoří potřeba zvýšit procesní spravedlnost pro zúčastněné oběti bez porušení procesní spravedlnosti pro pachatele. Konkrétně Orth mluví o tom, aby oběť měla možnost podat prohlášení o svém poškození a újmách, které jí byly způsobeny

viktimizací, aby mohla vyjádřit své pocity vůči pachateli a aby uvedla svá očekávání týkající se rozhodnutí soudu.

A konečně třetí Orthův závěr spočívá ve zvýšení nabídky právního a psychologického poradenství obětem trestných činů⁶⁶.

V dosavadních kapitolách jsem se věnovala všeobecným teoretickým konceptům primární, sekundární a terciární viktimizace a obecným možnostem viktimologické prevence. V dalších částech práce se již zaměřím na právní nástroje, které se zabývají ochranou obětí.

---

⁶⁶ ORTH, Uli. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*. 2002, vol. 15, no. 4.

6. Ochrana obětí v mezinárodních dokumentech

Mezinárodní dokumenty závazného i nezávazného typu zabývající se ochranou obětí trestných činů vznikají od sedmdesátých let dvacátého století zejména v rámci činnosti Rady Evropy⁶⁷, Organizace spojených národů a později také Evropské unie. Tyto dokumenty můžeme obecně rozdělit na dvě skupiny. První kategorii tvoří normy upravující odškodňování obětí a druhá skupina dokumentů se zaměřuje na postavení obětí a jejich práva v trestním řízení, popřípadě i mimo něj⁶⁸.

6.1. Odškodňování obětí

Téma odškodňování obětí trestných činů bylo otázkou, kterou se mezinárodní dokumenty zabývaly historicky dříve, než tématem postavení oběti v trestním řízení. V literatuře můžeme vyzorovat několik teorií, které se snaží osvětlit důvody, proč má stát povinnost poskytovat obětem odškodnění z veřejných rozpočtů v případě, že náhrada škody ze strany pachatele není možná. Některé teorie tvrdí, že finanční odškodnění vyplývá z odpovědnosti státu za spáchaný trestný čin, neboť stát pochybil při plnění své ochranné funkce. Jiný pohled pak nabízí teze, že vzhledem k zákazu soukromé msty mezi obětí (její rodinou) a pachatelem, je právě stát povinen oběť (pozůstalé) odškodnit. Svě místo ohledně této otázky zde zaujímá i koncepce solidarity a spravedlnosti, kdy se celá společnost podílí na odškodnění. V neposlední řadě zde vystupují i takové myšlenkové směry, které tvrdí, že na základě odškodnění oběti dojde k odstranění jejího pocitu nespravedlnosti, což státu umožní užití mírnější, ale účinnější trestní politiky⁶⁹.

---

⁶⁷ Mezinárodní organizace ustavená roku 1949, která sdružuje evropské země. Jejím základním dokumentem je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950.

⁶⁸ GŘIVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o pomoci obětem trestných činů? In *Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 109-117.

⁶⁹ GŘIVNA, Tomáš. Vliv europeizace na procesní postavení poškozeného a oběti v trestním řízení. In *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, katedra trestného práva a kriminologie, 2009, s. 81-94.

6.1.1. Dokumenty Rady Evropy

Již v šedesátých letech dvacátého století byly přijímány na národní úrovni některých členských států Rady Evropy normy upravující podmínky, při jejichž splnění mohou oběti trestných činů žádat stát o finanční kompenzaci. Jako první přijala takovou úpravu Velká Británie v roce 1964⁷⁰.

Na mezinárodní úrovni se otázka odškodňování obětí dostala v roce 1970, kdy byla do pracovního programu Výboru Rady Evropy pro trestní problémy zařazena problematika odškodnění obětí trestných činů, což vedlo dne 24. listopadu 1983 na půdě Rady Evropy k přijetí *Evropské úmluvy o odškodňování obětí násilných trestných činů*. Krom materiální pomoci obětem trestných činů se úmluva zmiňuje i o pomoci nemateriálního řádu⁷¹.

6.1.2. Dokumenty OSN

Ochrana obětí trestných činů a jejich nárok na patřičnou náhradu škody je předmětem i právně nezávazného dokumentu OSN č. 40/34 ze dne 29. listopadu 1985 *Deklarace o základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti zneužití moci*. Deklarace se věnuje obětem z obecnějšího hlediska než zmíněná Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů. Snaží se zejména o zajištění lepšího přístupu obětí k trestní justici, o zaručení spravedlivého zacházení a finanční kompenzace, a dále se zabývá možnostmi pomoci a podpory obětí. Zde jsou definovány oběti v širokém slova smyslu jako osoby, kterým byla individuálně nebo kolektivně způsobena škoda, včetně fyzické nebo psychické újmy, emocionálního

---

⁷⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Aktuální otázky statusu oběti trestného činu resp. poškozeného. In *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, katedra trestného práva a kriminologie, 2009, s. 39-44.

⁷¹ GRIVNA, Tomáš. Vliv europeizace na procesní postavení poškozeného a oběti v trestním řízení. In *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, katedra trestného práva a kriminologie, 2009, s. 81-94.

K tomu také KOUBOVÁ, Eva. Přehled mezinárodních aktivit na poli viktimologie. *Československá kriminalistika*. 1991, roč. 24, č. 2, str. 133-137.

strádání, materiální škody nebo škody na jejich základních právech, a to úmyslným jednáním nebo opomenutím, které představuje porušování vnitrostátních trestních zákonů nebo mezinárodně uznávaných norem týkajících se lidských práv⁷².

V roce 1999 byla vydána *Mezinárodní příručka pomoci obětem o využití a aplikaci Deklarace OSN o základních principech spravedlnosti ohledně obětí trestného činu a ohledně obětí zneužití moci*. Příručka hovoří například o rozvíjení služeb, které mají být obětem poskytovány. V prvé řadě by mělo být zajištěno fyzické bezpečí obětí a dále jejich bezprostřední potřeby⁷³.

6.1.3. Dokumenty Evropské unie

Na poli Evropské unie byla v roce 2004 přijata směrnice Rady Evropské Unie 2004/80/ES ze dne 29.04.2004 *o odškodňování obětí trestných činů*. Směrnice stanovuje systém spolupráce členských států Evropské unie pro usnadnění přístupu k odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů spáchaných na území unie v přeshraničních situacích. Oběť úmyslného násilného trestného činu má tak právo podat žádost na spravedlivou a přiměřenou finanční kompenzaci za utrpěnou újmu v členském státě, kde má obvyklé bydliště, bez ohledu na to, ve kterém členském státě byl trestný čin spáchán. Směrnice zajišťuje, aby se oběti trestných činů mohly vždy obrátit na orgán v jejich státě bydliště, což by mělo zmírnit praktické a jazykové obtíže, které vznikají v přeshraničních situacích. Kromě přeshraničního odškodnění se směrnice věnuje i vnitrostátním systémům odškodnění obětí a zakládá povinnost členských států zakotvit do vnitrostátního právního řádu mechanismus odškodnění obětí násilných trestných činů spáchaných na jejich území, který zaručuje spravedlivé a přiměřené odškodnění obětí. Členským státům vznikla povinnost uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné

---

⁷² *Handbook on Justice for Victims*, United Nation Office for Drug Control and Crime Prevention, Centre for International Crime Prevention, New York, 1999, s. 2. Dostupné na <http://www.uncjin.org/Standards/9857854.pdf>.

⁷³ Dostupné na <http://www.uncjin.org/Standards/9857854.pdf>.

pro dosažení souladu s touto směrnicí do 1. ledna 2006, s výjimkou čl. 12 odst. 2 směrnice⁷⁴, pro který byl den uvedení do souladu 1. červenec 2005⁷⁵.

Jak je směrnice Rady Evropské Unie 2004/80/ES ze dne 29.04.2004 o odškodňování obětí trestných činů prakticky uplatňována v jednotlivých členských státech ukazuje zpráva Komise ze dne 20. dubna 2009. Ačkoli jedním ze základních cílů směrnice bylo odstranit jazykové obtíže, ze zprávy Komise vyplývá, že jazyková bariéra je pro žadatele o odškodnění stále velkým problémem. Vedle toho žadatelé poukazují na potíže spojené s nedostatkem informací o svých právech a s nedostatečným právním poradenstvím. Zpráva komise dále poukazuje na skutečnost, že pouze relativně malý počet obětí se snaží podat žádosti o přeshraniční odškodnění, což může vedle jiného spočívat v nedostatečné informovanosti lidí o existenci daných mechanismů. Kladně pak zpráva hodnotí vnitrostátní systémy odškodnění požadované směrnicí, kdy členské státy poskytují spravedlivé a přiměřené odškodnění obětem úmyslných násilných trestných činů⁷⁶.

6.2. Postavení obětí a jejich práva v trestním řízení

6.2.1. Dokumenty Rady Evropy

Druhým velkým tématem stojícím vedle odškodňování obětí trestných činů je na mezinárodním poli otázka postavení obětí a jejich práva v trestním řízení. V tomto ohledu přijala Rada Evropy v roce 1985 *Doporučení o postavení oběti v rámci trestního práva a trestního řízení* R (85) 11 a v roce 1987 *Doporučení o pomoci obětem a o prevenci viktimizace* R (87) 21⁷⁷.

---

⁷⁴ Čl. 12 odst. 2: Všechny členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní předpisy stanovily existenci systému odškodnění obětí násilných trestných činů spáchaných na jejich území, který zaručuje spravedlivé a přiměřené odškodnění obětí.

⁷⁵ Směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů.

⁷⁶ Zpráva Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování směrnice Rady 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů ze dne 20.04.2009.

⁷⁷ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 158, poznámka pod čarou.

6.2.2. Dokumenty Evropské unie

V úseku evropského práva je zásadním dokumentem v této oblasti rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 15.03.2001 *o postavení obětí v trestním řízení* 2001/220/SVV⁷⁸.

Základními cíly rámcového rozhodnutí je zvýšit úroveň ochrany obětí trestných činů nezávisle na členském státě, ve kterém se nacházejí, přihlížet k potřebám obětí a vyhovět jim v tomto směru komplexním způsobem. Z důvodů komplexní péče o oběť tak v rozhodnutí najdeme i opatření týkající se pomoci obětem před zahájením trestního řízení a po něm. Rozhodnutí klade důraz na sblížení pravidel a praxe, které se týkají postavení obětí a hlavních práv obětí, se zvláštním zřetelem na respektování důstojnosti obětí, na jejich právo poskytovat a přijímat informace, právo rozumět a být pochopen, právo být chráněn v jednotlivých etapách řízení a právo na přihlídnutí ke znevýhodnění způsobenému bydlištěm v jiném členském státě, než ve kterém byl spáchán trestný čin. Dokument počítá se zapojením specializovaných služeb a subjektů pro pomoc obětem před trestním řízením, v jeho průběhu a po jeho skončení.

Členské státy jsou na základě rámcového rozhodnutí povinny zacházet s oběťmi tak, aby byla náležitě respektována jejich důstojnost, aby byly uznána práva a oprávněné zájmy obětí, aby byly oběti vyslyšány pouze v míře nezbytné pro účely trestního řízení. Dále vzniká státům závazek zajistit obětem od jejich prvního kontaktu s orgány činnými v trestním řízení přístup k informacím, které jsou podstatné pro ochranu jejich zájmů, a to všemi vhodnými prostředky, a pokud možno v obecně srozumitelných jazycích⁷⁹.

Na základě rámcového rozhodnutí tak došlo k poměrně obsáhlému rozšíření práv obětí. Je však nutné dodat, že závazky z rozhodnutí vyplývající jsou v mnohých

---

⁷⁸ GŘIVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o pomoci obětem trestných činů? In *Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 109-117.

⁷⁹ Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení 2001/220/SVV.

případech formulovány velmi obecně, často umožňují výjimky, nebo jsou stanoveny takovým způsobem, že lze relativizovat samotné povinnosti⁸⁰.

Evropská unie nadále pracuje na posílení práv obětí. Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009, v kapitole Justiční spolupráce v trestních věcech zakotvuje pravomoc Evropského parlamentu a Rady řádným legislativním postupem stanovit formou směrnic minimální pravidla týkající se mimo jiné i práv obětí trestných činů.

Stockholmský program přijatý Evropskou radou na jejím jednání ve dnech 10. a 11. prosince 2009 určuje okruh činnosti Evropské unie v prostoru práva, svobody a bezpečnosti v období 2010–2014 a dotýká se také práv obětí trestných činů. Program počítá s posílením práv dětí, zejména se zřetelem na dětské oběti sexuálního vykořisťování, zneužívání a obchodování s lidmi. Obecně k obětem trestných činů pak uvádí, že je třeba zaujmout integrovaný a koordinovaný přístup, jejímž cílem je zajistit respektování práv osob, které se staly oběťmi trestného činu. Evropská rada zde vyzvala Komisi a členské státy mimo jiné k tomu, aby posoudily, jak zlepšit právní předpisy a opatření zaměřená na praktickou podporu a ochranu obětí a jak zlepšit uplatňování stávajících nástrojů. Dále pak aby i v ostatních směrech nabídly obětem lepší podporu, například prostřednictvím stávajících evropských sítí, které poskytují praktickou pomoc, a konečně aby posoudily možnost vytvoření jediného komplexního právního nástroje na ochranu obětí spojením směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 *o odškodňování obětí trestných činů* a rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 *o postavení obětí v trestním řízení*. V souvislosti s konkrétními opatřeními na ochranu obětí trestných činů a pro usnadnění trestního řízení program hovoří například o nutnosti lépe využívat videokonference, aby oběti nebyly nuceny se zbytečně přemísťovat a zažívat stres z účasti na soudním řízení⁸¹.

Akční plán pro Stockholmský program pak stanovuje provádění politických priorit vymezených ve Stockholmském programu a zakotvuje povinnost, aby Komise

---

⁸⁰ GRÍVNA, Tomáš. Vliv europeizace na procesní postavení poškozeného a oběti v trestním řízení. In *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, katedra trestného práva a kriminologie, 2009, s. 81-94.

⁸¹ Stockholmský program, v Úředním věstníku C 115 ze dne 04.05.2010.

předložila Legislativní návrh obecného nástroje na ochranu obětí a akční plán praktických opatření včetně vývoje evropského ochranného příkazu⁸².

Jednou z hlavních priorit Stockholmského programu je také boj proti obchodování s lidmi. V rámci této agendy byla 5. dubna 2011 vydána směrnice Evropského parlamentu a Rady *o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí*. Tato směrnice například ukládá, že obětem trestného činu obchodování s lidmi by měla být v souladu se základními zásadami právních systémů příslušných členských států poskytnuta ochrana před trestním stíháním nebo trestem za trestnou činnost, jako je používání falešných dokladů, prostituce či přistěhovalectví, kterou byly tyto osoby přinuceny spáchat v přímém důsledku toho, že byly oběťmi obchodování s lidmi. Cílem této ochrany je zabezpečit lidská práva obětí, zabránit další viktimizaci obětí a podporovat oběti v tom, aby se účastnily trestního řízení proti pachatelům jako svědci⁸³.

V současné době došlo k naplnění jednoho z cílů Stockholmského programu, neboť byla přijata úprava, která se komplexně věnuje právům obětí trestných činů. Novou úpravu představuje směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, *kteřou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV*. Účelem směrnice je zajistit, aby se obětem trestného činu dostalo vhodných informací, podpory a ochrany a aby se mohly účastnit trestního řízení. Směrnice nahrazuje rámcové rozhodnutí 2001/220/SVV *o postavení obětí v trestním řízení*. Směrnice byla předložena Komisi v květnu 2011. Rada EU dne 4. října 2012 schválila tuto směrnici poté, co ji na svém plenárním zasedání dne 12. září 2012 odhlasoval Evropský parlament. Stalo se tak na základě dohody, které Evropský parlament a Rada EU dosáhly v červnu 2012 po intenzivních jednáních zprostředkovaných Evropskou komisí⁸⁴.

Směrnice přiznává status oběti

- 1) osobám, kterým byla přímo trestným činem způsobena fyzická, duševní či citová újma či hmotná ztráta,

---

⁸² Akční plán pro Stockholmský program, COM (2010) 171.

⁸³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

⁸⁴ Tisková zpráva Evropské komise ze dne 04.10.2012.

- 2) rodinným příslušníkům osoby, jejíž smrt byla přímo způsobena trestným činem, a kteří v důsledku smrti této osoby utrpěli újmu⁸⁵.

Směrnice zakotvuje pro oběti trestných činů právo na vzájemně srozumitelnou komunikaci a právo na informace. Veškeré informace mají být poskytovány obětem od prvního kontaktu s příslušným orgánem v rámci trestního řízení jasně a srozumitelně. Obětem mají být sdělovány informace o jednotlivých formách pomoci a podpory, které mohou získat, o postupech souvisejících s podáním trestního oznámení, o podmínkách za kterých mohou získat ochranu, právní poradenství, odškodnění či tlumočení a překlad.

Obětem vzniká právo na vydání písemného potvrzení o podání trestního oznámení a na informace o průběhu trestního řízení.

Obětem je směrnicí dále zajištěn bezplatný přístup ke službám podpory, které poskytují informace a poradenství, emoční a psychologickou podporu a praktickou pomoc. Tato podpora by měla být dostupná ihned po spáchání trestného činu bez ohledu na to, zda již bylo zahájeno, nebo stále trvá trestní řízení.

Dále je zde obsaženo právo oběti na slyšení, kdy oběť má možnost být během trestního řízení vyslechnuta a může předkládat důkazy.

Směrnice také zavádí právo oběti na přezkum rozhodnutí o zastavení trestního stíhání.

Dále je kladen důraz na to, aby bylo zabráněno opakované či sekundární viktimizaci obětí.

Právo na právní pomoc vzniká obětem, které mají postavení strany v trestním řízení. Obětem, které se účastní trestního řízení, je přiznáno právo na náhradu výdajů vzniklých v důsledku jejich aktivní účasti v trestním řízení.

Členským státům vzniká na základě směrnice povinnost vytvořit takové podmínky, aby bylo zabráněno kontaktu mezi obětí a pachatelem v prostorách, kde se probíhá trestní řízení, ledaže že to trestní řízení vyžaduje.

Počet výslechů a lékařských prohlídek obětí má být omezen na minimum.

---

⁸⁵ Za rodinné příslušníky směrnice považuje manžela, manželku, dále pak osobu, která stabilně a trvale žije s obětí v závazném intimním partnerském svazku ve společné domácnosti, jakožto i příbuzné v linii přímé, sourozence a vyživované osoby oběti. Okruh těchto osob mohou členské státy omezit.

Směrnice zakotvuje právo oběti na ochranu jejího soukromí. Dále je kladen důraz na individuální přístup k obětem, kdy je nutné provádět individuální posouzení obětí s cílem stanovit, zda se jedná o oběti s potřebami zvláštní ochrany.

V závěru se směrnice také zabývá právy dětských obětí, na základě kterých je jim poskytnuta ochrana během trestního řízení.

Směrnice byla zveřejněna v Úředním věstníku EU dne 14. listopadu 2012. Členské státy mají povinnost uvést v účinnost právní a správní předpisy pro dosažení souladu národního právního řádu s touto směrnicí do 16. listopadu 2015⁸⁶.

Ačkoli směrnice zakotvuje širokou paletu práv obětí, je nutné podotknout, že se setkáváme s formulacemi, které do určité míry relativizují závazky států. Přiznání práv v některých případech záleží na postavení obětí v příslušném systému trestního soudnictví, nebo je stanoveno, že vnitrostátní předpisy členských států upraví, za jakých podmínek budou práva obětem poskytována⁸⁷.

---

⁸⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

⁸⁷ Například čl. 6 odst. 2, čl. 13.

7. Ochrana obětí v českém právním řádu

7.1. Vývoj do roku 1961

Na rozdíl od práv oběti z hlediska péče o oběť mají procesní práva oběti v našem právním řádu určitou tradici. Původně byla upravována v rámci trestních řádů. Jejich vývoj doznal v průběhu historie u nás několika změn. Trestní řád z roku 1873⁸⁸ zná existenci institutu takzvaného soukromého účastníka. Tím je osoba, které bylo trestným činem stíhaným z úřední povinnosti ublíženo na zdraví a která se současně připojila k tomuto trestnímu řízení za účelem uspokojení svého soukromoprávního nároku. Poškozený, který měl postavení soukromého účastníka, byl nadán právem podat samostatně takzvanou podpůrnou obžalobu namísto státního zástupce v případě, že státní zástupce odmítal zahájit trestní stíhání nebo od probíhajícího stíhání upustil. Podpůrná obžaloba byla rovnocenná s obžalobou podanou státním zástupcem.

Soukromým žalobcem zde dle tehdejšího zákonodárství pak byl ten, kdo u příslušného soudu podal podnět k trestnímu stíhání pro takzvaný soukromožalobní delikt. Toto právo soukromého žalobce se podobně jako u soukromého účastníka nikterak nevázalo na to, zda státní zástupce nezahájil trestní stíhání, či v něm odmítl pokračovat⁸⁹.

Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 došlo k recepci Rakousko-uherského práva a tudíž také k převzetí i trestních předpisů bývalé monarchie.

Ačkoli v druhé polovině dvacátého století docházelo v západní Evropě k rozvíjení a posilování práv oběti jakožto poškozeného v trestním řízení, situace v tehdejší Československé republice byla odlišná. Práva oběti z hlediska její péče prakticky neexistovala a její procesní práva byla oslabována. Na základě Trestního řádu z roku 1950⁹⁰ došlo k zániku institutu podpůrné obžaloby. Oběť v roli poškozeného tak ztratila právo podat obžalobu nebo převzít trestní stíhání jak tomu bylo dle právní

---

⁸⁸ Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se uvádí trestní řád, ze dne 23.05.1873.

⁸⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 191, 192.

⁹⁰ Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 12.07.1950.

úpravy z roku 1873. Podání obžaloby bylo pouze v rukou prokurátora. Prokuratura, jakožto orgán všeobecného dohledu nad zákonností měla dozor nad dodržováním práva. Tímto způsobem tak došlo k minimalizování práv oběti v trestním řízení. Ve stejném pojetí se nesl i Trestní řád z roku 1956⁹¹.

7.2. Trestní řád z roku 1961

V roce 1961 došlo k přijetí nového trestního řádu. Ten definoval poškozeného v ustanovení § 43 odst. 1 jako toho, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Obdobně jako předchozí úprava, umožňoval trestní řád podání obžaloby pouze orgánu veřejného žalobce. Oběť trestného činu nemohla nijak zásadně ovlivnit zahájení a průběh trestního řízení, její práva byla nepoměrně užší než práva prokurátora. Ten měl možnost například i bez návrhu poškozeného, ba i proti jeho vůli, podat návrh na náhradu škody, tedy návrh na konání takzvaného adhezního řízení v rámci trestního řízení o náhradě škody způsobené trestným činem⁹².

Ačkoli český zákonodárce přijal v roce 2009 zcela nový trestní zákoník, trestní řád z roku 1961 nebyl nahrazen novým předpisem a stále zůstává ve znění pozdějších předpisů v platnosti.

7.2.1. Novela č. 178/1990 Sb.

K rozšíření práv oběti v roli poškozeného v trestním řízení dochází prostřednictvím novelizací trestního řádu z roku 1961. Jedna z největších novel, která musela být nutně přijata po roce 1989, se zároveň dotýká této oblasti. Byla zakotvená zákonem č. 178/1990 Sb. Na základě novely bylo zrušeno právo prokurátora (po 01.01.1994, dle zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů - státního zástupce) podávat návrh na náhradu škody. Dále byl stanoven

---

⁹¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 191, 192.

Dále také GRIVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o pomoci obětem trestných činů? In *Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 109-117.

⁹² Tamtéž.

institut trestního stíhání se svolením poškozeného u takzvaných deliktů se svolením poškozeného. Tento nástroj však musíme odlišovat od soukromé či podpůrné obžaloby, které konstituovány nebyly⁹³.

7.2.2. Novela č. 265/2001 Sb.

V pořadí již dvacátou sedmou novelu trestního řádu představuje zákon č. 265/2001 Sb. Pravděpodobně se doposud jedná o největší změnu trestně procesní normy z roku 1961, která svým rozsahem fakticky představuje rekodifikaci.

Novela krom jiného zúžila do té doby širokou definici poškozeného (viz. výše), když přidala ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu, které říká, že za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Co se týká práv oběti z hlediska péče o oběť, tak novela stanovila v ustanovení § 184 odst. 2 trestního řádu, že k objasnění příčin trestného činu a k narovnání sporu mezi obviněným a poškozeným napomáhá ve stadiu řízení před soudem probační a mediační služba vykonávaná probačními úředníky.

Dále byl rozšířen okruh trestných činů, u kterých se uplatní institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného, ale zároveň přibylo ustanovení § 163a a tím i podmínky, za nichž se tento institut neuplatní. Podmínky jsou, že

- 1) činem vyjmenovaným v § 163 odst. 1 byla způsobena smrt,
- 2) poškozený není schopen dát souhlas pro duševní poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- 3) poškozeným je osoba mladší 15 let,
- 4) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

---

⁹³ Více RŮŽIČKA, Miroslav. PŮRY, František. ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 212 a násl.

K institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného Jelínek uvádí, že novela neodstranila dva z kardinálních nedostatků tohoto institutu. Nahodilý a nepromyšlený výběr trestných činů, u nichž je trestní stíhání možné jen se souhlasem poškozeného, a existenci příbuzenského poměru jako podmínku aplikace tohoto institutu.

Změnu také přineslo ustanovení, kterým se zavedla povinnost soudu rozhodnout o náhradě škody poškozeného, jsou-li splněny stanovené podmínky⁹⁴.

V souvislosti s touto novelou měnil zákonodárce i zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti (viz. kapitola 8.3. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti).

7.2.3. Novela č. 181/2011 Sb.

Trestní řád, byl v nedávné době měněn zákonem č. 181/2011 Sb., který významným způsobem zasáhl do postavení poškozeného v trestním řízení jakožto i do adhezního řízení. Nová právní úprava rozšířila definici poškozeného. Tím je ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, jakožto i ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil⁹⁵. Tímto rozšířením definice o nemajetkovou újmu a bezdůvodné obohacení se logicky změnil i obsah a dosah adhezního řízení⁹⁶. Novelou tak došlo k posílení práv poškozených, kteří již v rámci trestního řízení mohou dosáhnout úplné satisfakce⁹⁷.

---

⁹⁴ Více RŮŽIČKA, Miroslav. PŮRY, František. ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 222 a násl.

Dále také JELÍNEK, Jiří. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 2001. *Kriminalistika*. 2002, roč. 35, č. 1, str. 29-36. Dostupné na http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_01/jelinek.html.

⁹⁵ Ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu.

⁹⁶ Více JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*, 2011, roč. 44, č. 4, str. 264-272.

⁹⁷ Stav před přijetím novely umožňoval dosáhnout náhrady nemajetkové újmy v penězích žalobou na ochranu osobnosti dle ustanovení § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

7.2.4. Novela č. 459/2011 Sb.

Zákon č. 459/2011 mimo jiné vkládá do trestního řádu ustanovení § 52a, čímž zakotvuje možnost využití videokonference, je-li to potřebné pro ochranu práv osob, zejména s ohledem na jejich věk nebo zdravotní stav, nebo vyžadují-li to bezpečnostní anebo jiné závažné důvody.

7.2.5. Současné znění trestního řádu

Souhrnně můžeme říci, že Trestní řád hledí na oběť trestného činu buďto jako na poškozeného, tedy stranu trestního řízení, která je nositelem výše uvedených práv, nebo považuje oběť za objekt zájmu orgánů činných v trestním řízení – hledí na něj jako na nositele důkazu. Práva, které obětem, respektive poškozeným, deklaruje trestní řád, jsou zejména procesního charakteru a končí tam, kde by mohly přesáhnout účel trestního řízení, nebo zkomplikovat jeho dosažení. Pouze v malé míře jsou upravena práva oběti jakožto subjektu zvláštní péče.

7.3. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

Důležitým mezníkem v českém zákonodárství se v souvislosti s právy obětí trestných činů stal zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis se stal vyjádřením principů vyplývajících z mezinárodních dokumentů, zejména pak *Evropské úmluvy o odškodňování obětí násilných trestných činů* z 24.11.1983 (viz.kapitola 7. Ochrana obětí v mezinárodních dokumentech). I Česká republika tak uznala a převzala odpovědnost v případě, kdy selže stát ve své ochranné funkci a dojde k porušení trestněprávních norem. Zákon zde bude představena dle znění k současnému stavu, tedy po novelizacích zákony č. 265/2001 Sb., č. 204/2006 Sb., který byl reakcí na přijetí směrnice Rady 2004/80/ES (viz. kapitola 7.1.3. Dokumenty Evropské unie) a zákonem č. 41/2009 Sb.

Předpis zakotvuje právo oběti trestné činnosti na peněžitou pomoc za strany státu a stanovuje podmínky, za kterých se pomoc poskytne. Obětí se rozumí pouze fyzické osoby, kterým v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví⁹⁸. Nepočítá se tedy zde s oběťmi, které nebyly trestným jednáním fyzicky postiženy. Za oběť je dále považována i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu⁹⁹. Peněžitá pomoc se poskytuje obětem na základě žádosti na Ministerstvu spravedlnosti ČR. Peněžitá pomoc státu má spíše subsidiární charakter, neboť náhrada škody se předpokládá v první řadě ze strany pachatele. Finanční kompenzace je udělena při splnění ostatních podmínek, pouze pokud škoda na zdraví nebyla plně uhrazena¹⁰⁰. Pomoc je poskytována pouze jedná-li se o intenzivnější zdravotní újmu oběti, která má většinou za následek dlouhodobé zhoršení sociálních a jiných poměrů oběti, což vyplývá z ustanovení § 6 odst. 2 zákona, kdy celková výše bodového hodnocení za bolest¹⁰¹ musí dosahovat alespoň 100 bodů¹⁰².

7.4. Zákon č. 108/2006 o sociálních službách

Do výčtu právních předpisů, které se v České republice zabývají právy obětí trestných činů spadá také zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění

---

⁹⁸ Ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžitě pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ Ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžitě pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁰ Ustanovení § 4 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžitě pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ Dle vyhlášky č. 444/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášky č. 50/2003 Sb.

¹⁰² Více JELÍNEK, Jiří. Peněžitá pomoc obětem trestné činnosti. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 3, str. 22-28. Dostupné na http://www.cak.cz/files/178/BA_98_03.pdf.

pozdějších předpisů. Zde je zakotveno právo obětí na sociální služby jako sociální poradenství a sociální prevence.

8. Návrh zákona o obětech trestných činů

8.1. Důvody samostatné právní úpravy

Již od roku 2008 dochází v České republice k politické a odborné diskusi týkající se potřeby samostatné právní úpravy práv obětí trestných činů. Tato iniciativa Ministerstva spravedlnosti ČR, vznikla hlavně z důvodu obnovení zájmu o oběť, jakožto subjektu zvláštní péče ze strany státu¹⁰³.

Jak bylo již zmíněno výše, tak práva oběti v postavení poškozeného jsou poměrně komplexně řešena v rámci trestního řádu. Ucelené uspořádání práv obětí jako subjektů zvláštní péče ze strany státu u nás ale chybí. V předchozí kapitole bylo ukázáno, že úprava některých práv tohoto typu je roztržštěná. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů, zakotvuje právo oběti trestné činnosti na peněžitou pomoc ze strany státu a zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje právo obětí na sociální služby. Také v trestním řádu nalezneme některá ustanovení zabývající se právy obětí z hlediska péče o oběť. Tento stav je však nedostatečný, neboť absentují opatření, na základě kterých by se eliminovala újma oběti. Samotné trestní řízení může způsobit u oběti vznik sekundární viktimizace, před čímž by měla být oběť náležitě uchráněna.

Výše uvedené představuje jednu z hlavních příčin, proč by měl zákonodárce přijmout samostatnou právní úpravu práv obětí trestných činů. Druhým nejsilnějším důvodem je soulad vnitrostátního právního řádu s požadavky mezinárodního práva a práva Evropské unie. Zejména je nutné se již řídit směrnicí Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, *kteřou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV*, neboť členské státy mají povinnost uvést v účinnost právní a správní předpisy pro dosažení souladu národního právního řádu s touto směrnicí do 16. listopadu 2015 (více kapitola 7.2.2. Dokumenty Evropské unie).

---

¹⁰³ GŘIVNA, Tomáš. Práva obětí de lege ferenda v České republice: Rights of victims in the Czech republic - pro putu perspective. In *Obete kriminality*. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 133-139.

Výše uvedené důvody byly tím hlavním, co vedlo zákonodárce k přípravě komplexní právní úpravy práv obětí trestných činů. V současné době je návrh speciálního zákona předmětem legislativního procesu. Práva obětí by tak měla být řešena samostatně mimo trestní řád.

8.2. Příprava a dosavadní legislativní proces návrhu zákona o obětech trestných činů

Jak již bylo uvedeno výše, tak od roku 2008 se v České republice mluví potřebě samostatné právní úpravy práv obětí trestných činů.

Již věcný záměr rekonstrukce trestního řádu z roku 2008 počítá se samostatným zákonem o obětech trestných činů, který by upravoval vytváření a podporu služeb pro poskytování pomoci obětem trestných činů, včetně okamžité pomoci zajišťující ochranu, materiální, lékařskou, psychologickou a sociální pomoc. Norma by rozlišovala mezi oběťmi zvláště ohroženými a ostatními a dbala by na ochranu před sekundární viktimizací¹⁰⁴.

V programovém prohlášení vlády ze dne 4. srpna 2010 je v kapitole IV. Právo, spravedlnost, veřejná správa, byrokracie a korupce je mimo jiné stanoveno, že Policie ČR se bude primárně soustřeďovat na pomoc obětem trestné činnosti a na posílení restitutivních přístupů při stíhání kriminality zahrnující zabavování výnosů z trestné činnosti a jejich navrácení poškozeným. Dále se zde vláda zavázala posílit postavení obětí trestné činnosti a zvýšit restitutivní úlohu trestního řízení, včetně zavedení práva poškozeného žádat náhradu nehmotné újmy¹⁰⁵.

Faktická příprava zákona o obětech trestných činů se dala do pohybu, když tehdejší ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil ustavil odbornou pracovní skupinu čítající asi 20 členů, která úzce spolupracovala na obsahovém vymezení zákona. Skupina byla tvořena ze zástupců Nejvyššího soudu, Nejvyššího státního zastupitelství, daných

---

¹⁰⁴ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) z roku 2008. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>.

¹⁰⁵ Programové prohlášení Vlády České republiky ze dne 04.08.2010 . Dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programova-prohlaseni-74856/>.

odborů Ministerstva spravedlnosti ČR a Ministerstva vnitra ČR, advokátů, akademických pracovníků, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci a některých nevládních organizací, které se zabývají pomocí obětem trestných činů, kterými byly Bílý kruh bezpečí, In Iustitia, La Strada a Liga lidských práv¹⁰⁶.

Dne 11. července 2011 na tiskové konferenci pak představil tehdejší ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil společně s některými členy odborné pracovní skupiny ucelený návrh zákona o obětech trestných činů, který představuje kompromis, na kterém se shodli jednotliví členové odborné skupiny. V říjnu roku 2011 Ministerstvo spravedlnosti ČR podalo návrh zákona vládě¹⁰⁷.

Vláda předložila návrh Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky dne 27. února 2012, poslancům byl rozeslán jako tisk 617/0. Dne 1. března 2012 Organizační výbor PSP ČR usnesením navrhl Poslanecké sněmovně, aby přikázala vládní návrh na vydání zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů k projednání ústavně právnímu výboru. První čtení návrhu zákona v PSP ČR proběhlo dne 13. března 2012, na jehož základě byl návrh přikázán k projednání ústavně právnímu výboru PSP ČR. Ten se návrhem zabýval dne 30. května 2012 a dále 21. listopadu 2012 s tím, že doporučil PSP ČR, aby návrh zákona schválila a zároveň doporučil přijetí poměrně rozsáhlých pozměňovacích návrhů¹⁰⁸. Druhé čtení návrhu zákona bylo navrženo na pořad 49. schůze PSP ČR, která proběhne dne 4. prosince 2012¹⁰⁹.

Již dnes můžeme s jistotou říci, že původní prognózy Ministerstva spravedlnosti ČR o předpokládané účinnosti zákona od začátku roku 2013, není možné očekávat.

---

¹⁰⁶ GŘIVNA, Tomáš. Práva obětí de lege ferenda v České republice: Rights of victims in the Czech republic - pro puto perspective. In *Obete kriminality*. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 133-139.

¹⁰⁷ Více na <http://www.justice.cz>.

¹⁰⁸ V současné době, tedy dne 28.11.2012, ještě nebylo zveřejněno usnesení ústavněprávního výboru PSP ČR, kterým byl vládní návrh zákona doporučen ke schválení a který obsahuje rozsáhlé pozměňovací návrhy. Z tohoto důvodu se zde nelze zabývat konkrétními navrhovanými změnami. Informace o usnesení ústavně právního výboru ze dne 21.11.2012 byly získány na základě telefonického rozhovoru s Janou Dvořákovou, pracovnící sekretariátu výboru.

¹⁰⁹ Další vývoj legislativního procesu návrhu zákona o obětech trestných činů lze sledovat na <http://www.psp.cz>.

8.3. Obsah návrhu zákona o obětech trestných činů

V této kapitole představím vládní návrh zákona o obětech trestných činů (dále jen „zákon“) ve znění, ve kterém byl 27. února 2012 rozeslán poslancům jako tisk 617/0¹¹⁰.

Hlavními cíli zákona je zlepšit postavení obětí v trestním řízení, posílit jejich práva mimoprocесního charakteru a poskytnout jim pomoc nejrůznějšího směru tak, aby bylo účinně předcházeno sekundární viktimizaci. Zákon současně nahrazuje dosavadní úpravu poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti dle zákona č. 209/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů a znamená tak komplexní řešení mimoprocесních práv obětí spolu s peněžitou pomocí.

Zákon můžeme rozdělit do dvou základních částí. První, hmotněprávní část se věnuje obětem trestných činů a druhá, procесní část obsahuje změny souvisejících zákonů. První část zákona se zabývá

- 1) právy obětí trestných činů,
- 2) poskytováním peněžité pomoci obětem trestných činů,
- 3) úpravou vztahů mezi státem a ostatními subjekty

8.3.1. Definice oběti a zvlášť zranitelné oběti

Za oběť trestného činu zákon označuje fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Na rozdíl od definice poškozeného v trestním řízení zde může vystupovat pouze fyzická osoba, neboť jen ta je schopna prožívat určitou citovou újmu. Za oběť se dále považují i příbuzní oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, a to příbuzní v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Na základě této definice tak i příbuzní po usmrcené oběti mají svá práva dle tohoto zákona, ačkoli v trestním řízení nemají postavení poškozeného.

---

¹¹⁰ Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=617>.

Také je zde vymezena kategorie zvláště zranitelných obětí, kterými jsou například děti či oběti trestného činu obchodování s lidmi a dále všechny oběti trestného činu, které zahrnoval násilí či pohružku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy.

8.3.2. Základní zásady

Základními zásadami zákona o obětech trestných činů jsou:

- 1) zásada presumpce statusu oběti, tedy že za oběť je třeba považovat každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, nevyjde-li najevo opak,
- 2) zásada individuálního a citlivého přístupu k obětem, respektování jejich osobnosti a důstojnosti z důvodu zabránění prohlubování primární újmy a prevence sekundární újmy,
- 3) zásada rovnosti všech obětí,
- 4) princip informační povinnosti vůči obětem o jejich právech,
- 5) zásada spolupráce orgánů činných v trestním řízení se subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů.

8.3.3. Práva obětí trestných činů

Zákon hovoří o právech obětí trestných činů, kterými jsou:

- 1) Právo na poskytnutí odborné pomoci, která zahrnuje psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a restorativní programy. Odborná pomoc má být poskytována před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu i po skončení řízení, dokud to vyžaduje její účel.
- 2) Právo na informace. Ty jsou poskytovány buďto na základě žádosti nebo bez ní, vždy však srozumitelným způsobem, s ohledem na věk, rozumovou a volní vyspělost a zdravotní stav včetně psychického stavu oběti.
- 3) Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, které v sobě zahrnuje právo oběti na zajištění jejího bezpečí.

- 4) Právo na ochranu soukromí vyjádřené zejména tím, že na základě žádosti oběti, jejího zmocněnce, zákonného zástupce, opatrovníka nebo důvěrníka budou údaje o bydlišti a doručovací adrese oběti, zmocněnce, zákonného zástupce, opatrovníka nebo důvěrníka, údaje o jejich místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání, a o jejich osobních, rodinných a majetkových poměrech poskytována tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení, policisté a úředníci Probační a mediační služby činní v dané věci.
- 5) Právo na ochranu před druhotnou újmou, které obsahuje právo oběti na zabránění kontaktu s osobou, kterou označila za pachatele, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, nebo proti níž se vede trestní řízení. Na tomto místě je také popsáno, jakým způsobem má být veden výslech či vysvětlení oběti. Dále zde vystupuje právo na doprovod důvěrníka k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení a právo oběti v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na její dosavadní život.

8.3.4. Poskytování peněžité pomoci

Úprava poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů je v zásadě převzatá ze zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů. Rozdílů oproti dřívější úpravě spočívají například v rozšíření osobní působnosti obětí trestných činů, kterým bude peněžitá pomoc poskytována.

8.3.5. Podpora subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů

Posledním tématem, kterým se zabývá první část zákona o obětech trestných činů, je podpora subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů. Zde je zakotvena podpora akreditovaných subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů formou dotací ze státního rozpočtu. Aby mohla být subjektům dotace udělena, musí se akreditovat pro určité služby. Jedná se o poskytování právních informací nebo restorativní programy. Ministerstvo spravedlnosti ČR dále povede registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který bude obsahovat subjekty psychologického

a sociálního poradenství, seznam akreditovaných subjektů, seznam advokátů poskytující právní pomoc obětem a střediska Probační a mediační služby. Každý tak bude mít možnost si snadno vyhledat kdo, kde, jakou službu a v jakém rozsahu poskytuje.

8.3.6. Procesní část zákona

Druhá, procesní část zákona o obětech trestných činů obsahuje změny souvisejících zákonů. V trestním řádu tak má dojít například k rozšíření bezplatného zastoupení popřípadě zastoupení za sníženou sazbu, či k vzniku povinnosti doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání i poškozenému.

Zrušena je první část zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V platnosti zůstává druhá a třetí část tohoto zákona. Druhá část však pouze do souvisejících zákonů zavádí institut peněžité pomoci obětem a třetí část tvoří závěrečná ustanovení věnující se účinnosti. Zákon o obětech trestných činů tak komplexně nahrazuje dosavadní úpravu poskytování peněžité pomoci.

K dílčím změnám dále dochází v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

9. Pomoc obětem trestných činů v praxi

V současné době jsou to zejména nevládní organizace, které poskytují největší rozsah služeb na pomoc obětem trestných činů. V rámci restorativní justice působí organizační složka státu - Probační a mediační služba. A konečně v poměrně nedávné době začala i Policie ČR poskytovat psychologickou pomoc obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí.

9.1. Nevládní organizace

V České republice působí více subjektů zaměřujících se na pomoc obětem trestných činů. Mezi ty nejznámější patří Bílý kruh bezpečí, o.s., který poskytuje komplexní rozsáhlé služby. Organizace La Strada ČR, o. p. s. se specializuje na pomoc obětem trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi. Další organizaci představuje In IUSTITIA, o.s., která se cíleně zabývá tématem násilí z nenávisti v celé jeho šíři a krom jiného tedy poskytuje právní pomoc osobám vystaveným tomuto násilí.

9.1.1. Bílý kruh bezpečí, o.s.

Občanské sdružení Bílý kruh bezpečí bylo registrováno u Ministerstva vnitra ČR dne 4. září 1991. Jeho hlavní činností je poskytovat odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů. Pomoc v sobě zahrnuje zajištění právních informací, psychologické poradenství a sociální poradenství. Dále Bílý kruh bezpečí provozuje telefonickou krizovou pomoc, odborné sociální poradenství a službu intervenčního centra.

Hlavními principy poradenské činnosti Bílého kruhu bezpečí jsou:

- 1) bezplatnost,
- 2) nestrannost, kdy poradna je otevřena všem obětem trestných činů bez rozdílu, klientům se dostává rad nestranných a neutrálních,
- 3) nezávislost, Bílý kruh bezpečí je organizací nezávislou na politických, ekonomických či náboženských vlivech, na státní správě a místní samosprávě,

4) diskrétnost, sdělení klienta jsou vždy důvěrná.

Služby pro oběti v sobě mohou zahrnovat standardní odborné poradenství, ale i nadstandardní služby jako je například doprovod k úkonům trestního řízení nebo přípravu na líčení u soudu a nestandardní situace jako přeshraniční pomoc. Viktimologická intervence obětem a svědkům trestných činů je poskytována prostřednictvím 12 pracovišť v 9 krajích České republiky.

V roce 2010 došlo k realizaci projektu „Vstřícná pomoc obětem zvláště závažných zločinů“, když dne 13. srpna 2010 byla uzavřena mezi Bílým kruhem bezpečí a Policií ČR dohoda o poskytování pomoci obětem trestné činnosti. Ta upravuje společný postup při zprostředkování co nejrychlejší odborné a bezplatné pomoci oběti a pozůstalým po obětech úmyslné násilné trestné činnosti. Spolupráce spočívá v tom, že bezprostředně poté, co dojde ke spáchání úmyslného násilného trestného činu, se k oběti dostaví krizový intervent policie ČR, který oběti poskytne okamžitou psychologickou pomoc. Poté intervent oběti nabídne možnost další pomoci ze strany Bílého kruhu bezpečí. Když oběť nabídku přijme, bude po písemném souhlasu oběti předán její kontakt Bílému kruhu bezpečí.

Organizace je také školícím akreditovaným střediskem, které je zaměřeno na zlepšení výkonu spravedlnosti v praxi. Organizuje školení policistů, soudců, státních zástupců, soudních znalců, advokátů sociálních pracovníků, zdravotníků, či studentů vysokých škol¹¹¹.

Bílý kruh bezpečí je od roku 1996 členem nadnárodní organizace Victim Support Europe, která sdružuje 28 zejména nevládních vnitrostátních evropských organizací zabývajících se pomocí obětem trestných činů. Hlavní myšlenkou projektu je podpora práv obětí v Evropě. Za tímto účelem pořádá různé odborné konference¹¹².

9.2. Probační a mediační služba

---

¹¹¹ Více na <http://www.bkb.cz>. K činnosti Bílého kruhu bezpečí také LINHARTOVÁ, Dagmar. Desetileté výročí pomoci obětem. *Policista*, 2001, č. 9. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2001/0009/bkb.html>.

¹¹² Více na <http://www.victimsupporteurope.eu>.

Z pohledu historického světového vývoje probačních služeb byl hlavním objektem zájmu jejich činnosti pachatel trestného činu a oběti hrály vedlejší roly. Tento stav vyvolal příslušnou reakci ve společnosti, jejímž vyústěním byl vznik nevládních organizací zabývajících se podporou obětí trestných činů. První takovou organizací v bývalém Československu byl Bílý kruh bezpečí (viz. výše). Souvislá a dlouhodobá kritika činnosti probačních služeb, které se zajímaly téměř výhradně o pachatele, vedla k změně modelů činnosti a vzniku nových postupů. V rámci prosazování konceptu restorativní justice, ve kterém jde zejména o zastoupení prvků zdůrazňující práva oběti a jejich ochranu či o mimosoudní projednávání trestních věcí, se začalo od 80. let 20. století užívat ve světě nových nástrojů v trestní justici jako je například mediace mezi obětí a pachatelem nebo skupinové mimosoudní projednávání drobných deliktů mladistvých pachatelů (skupinové konference). Mimo tyto zavedené programy se postupně v zámoří začaly vytvářet a uplatňovat podpůrné právní a sociální služby pro oběti trestných činů, na jejímž výkonu se začaly podílet probační služby. Tento systém se postupně začal přenášet i do Evropy¹¹³.

Směr působení probačních zahraničních služeb, založený na konceptu restorativní justice, ovlivnil i české zákonodárce při tvorbě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, kterým byla u nás zřízena Probační a mediační služba. Hlavní náplní služby jsou úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.

Probací se dle zákona o Probační a mediační službě rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, aby vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. Mediace pak představuje

---

¹¹³ TOMIKOVÁ, Lenka. ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2010. Kapitola 6.4. Práce s oběťmi trestných činů s. 198-202. ISBN 978-80-7367-757-2.

mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného¹¹⁴.

Probační a mediační služba se dnes rovněž věnuje obětem trestných činů během celého trestního řízení i po něm. V rámci této činnosti spolupracuje s nevládními organizacemi. Mezi současné projekty probační a mediační služby patří například projekt Restorativní justice – podpora a poradenství pro oběti trestných činů, jehož záměrem je podpora a tvorba funkční sítě služeb pro oběti trestných činů. Základními pilíři projektu jsou:

- 1) rozšíření poradenství v deseti nových lokalitách,
- 2) zavedení nové služby - takzvaného styčného důstojníka (po vzoru Velké Británie), který bude poskytovat informace a koordinovat služby, které jsou obětem trestných činů nabízeny státními i nestátními organizacemi v dané lokalitě,
- 3) proškolení policistů, státních zástupců a soudců za účelem zlepšení profesionálního přístupu k obětem trestných činů.

Probační a mediační služba na tomto projektu spolupracuje společně s Asociací občanských poraden¹¹⁵.

9.3. Činnost Policie ČR

Závazným pokynem policejního prezidenta č. 97/2010 došlo k vzniku systému psychologické pomoci Policie České republiky obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí, který byl spuštěn dne 1. července 2010.

Hlavními cíli projektu jsou:

- 1) prevence posttraumatických symptomů a poruch,
- 2) snížení rizika sekundární viktimizace,
- 3) pomoc při zátěži způsobené probíhajícím trestním řízením.

---

¹¹⁴ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ Více o Probační a mediační službě na <https://www.pmscr.cz>.

Cílovými skupinami tohoto systému jsou:

- 1) oběti trestných činů,
- 2) oběti krizových mimořádných událostí (přírodní katastrofa),
- 3) oběti dopravních a jiných nehod,
- 4) rodinní příslušníci pohřešovaných osob.

V praxi funguje systém tak, že pokud dojde k trestnému činu nebo mimořádné události a policista na místě vyhodnotí, že je nutná přítomnost krizového intervenanta, kterým je buďto psycholog nebo policista speciálně proškolený k poskytování krizové intervence, vyžádá si jeho přítomnost prostřednictvím integrovaného operačního střediska. Krizový intervenant tak bezprostředně poté, co došlo ke spáchání trestného činu (jiné mimořádné události) poskytne oběti (pozůstalým) akutní psychologickou pomoc. Svou přítomností a aktivitou intervenant napomáhá jednak traumatizované oběti a zároveň policistům usnadňuje vyšetřování na místě činu. Následně nabídne oběti možnost zprostředkování další psychologické, psychosociální nebo sociálně-právní pomoci, kterou v případě zájmu oběti poskytne organizace Bílý kruh bezpečí. Policie takto spolupracuje s nevládní organizací na základě dohody o poskytování pomoci obětem trestné činnosti ze dne 13. srpna 2010 (viz. kapitola 10.1.1. Bílý kruh bezpečí, o.s.). K projektu je nutné dodat, že z hlediska toho, že systém nemá prozatím zákonné opory, tak samotná míra realizace je na úrovni jednotlivých krajů ČR odlišná¹¹⁶.

---

¹¹⁶ Více o činnosti Policie ČR na <http://www.policie.cz>.

10. Pomoc a práva obětí trestných činů de lege ferenda

Na základě Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, vzniká České republice povinnost uvést v účinnost právní a správní předpisy pro dosažení souladu národního právního řádu s touto směrnicí do 16. listopadu 2015. Český zákonodárce tak musí přijmout takovou úpravu, která zakotvuje práva obětí ve směrnici obsažená (viz. kapitola 7.2.2. Dokumenty Evropské unie).

Domnívám se, že přijetím vládního návrhu zákona o obětech trestných činů ve znění, jak byl dne 27. února 2012 rozeslán poslancům Parlamentu ČR¹¹⁷, by Česká republika splnila závazky ze směrnice vyplývající. Je zde zakotvena pomoc obětem (v určitých případech bezplatná) a to v nejrůznějších formách. Předpis obsahuje mnoho práv obětí mimoprocenálního charakteru, která by měla zmírňovat újmu oběti. Návrh zákona zahrnuje ustanovení, která se přímo zabývají prevencí sekundární viktimizace. A konečně se zde řeší také problematika peněžité pomoci obětem. Myslím si, že návrh zákona v určitých ustanoveních jde i nad rámec směrnice a zvyšuje tak úroveň ochrany obětí.

Nicméně v současné době, tedy dne 28.11.2012, se návrh zákona ocitá mezi prvním a druhým čtením v PSP ČR. Není tedy jasné zda, popřípadě v jakém znění bude návrh zákona přijat.

Další neméně závažnou otázkou pak představuje eventuelní realizace zákona o obětech trestných činů. Asi nikdo nebude protestovat proti tvrzení, že právo na informace bude mnohem lépe realizovatelné než právo na zabránění kontaktu s osobou, kterou oběť označila za pachatele. Aby se oběť s pachatelem v rámci trestního řízení nepotkali, je nutné zřídit v budovách soudů a v dalších budovách, kde je vedeno v trestní řízení oddělené čekárny pro oběti a pachatele. Budování těchto oddělených místností je nicméně závislé na finančních možnostech Ministerstva spravedlnosti ČR, což může realizaci tohoto práva výrazně zbrzdit.

---

¹¹⁷ Sněmovní tisk č. 617/0.

Návrh zákona zavádí naprosto nový institut prohlášení oběti o následcích, které měl trestný čin na život oběti. Je tím vyjádřeno právo oběti být slyšen. Ano, samotné oběti může takové prohlášení pomoci vyrovnat se s negativní událostí, a eliminovat její psychickou újmu, ale jakým způsobem na toto prohlášení budou nazírat jednotlivé soudy, ukáže až praxe.

V rámci problematiky práv obětí de lege ferenda se dále domnívám, že program psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí Policie ČR by měl být zákonně zakotven, aby se míra realizace tohoto systému sjednotila na úrovni jednotlivých krajů ČR a byla tak obětem poskytována větší ochrana před sekundární viktimizací.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se v úvodních kapitolách zabývala vymezením kriminologie, viktimologie a dále problematikou viktimizace spolu s možnostmi viktimologické prevence. Dále jsem uvedla současné i navrhované právní předpisy, které se věnují otázkám práv obětí trestných činů z hlediska jejich péče. V závěrečných kapitolách jsem přiblížila jakým způsobem je poskytována pomoc obětem trestných činů v praxi a jaké jsou výhledy do budoucna.

Domnívám se, že jsem tak splnila v úvodu vytyčené cíle práce. Rozborem viktimizace, zejména sekundární viktimizace, jsem poukázala na to, že trestní řízení může způsobit zúčastněným obětem psychickou újmu. Uvedla jsem konkrétní příklady, jako je konfrontace oběti s pachatelem v průběhu řízení nebo opětovná výpověď oběti, které mohou na psychiku oběti působit silně negativně. Na základě uvedených viktimizačních teorií jsem nabídla obecné možnosti viktimologické prevence.

Rozborem stávající právní úpravy zabývající se právy obětí z hlediska jejich péče, která je dnes roztržštěná mezi několik předpisů, jsem ukázala, že je nedostatečná a nekomplexní. Neposkytuje například možnost ochrany oběti před sekundární viktimizací, právo na informace či ochranu soukromí oběti.

Fakt, kdy samotné trestní řízení může vyvolat u oběti trestného činu vznik sekundární viktimizace považuji za nejpodstatnější důvod, který by měl legislativce vést k zákonnému zakotvení takových práv obětí, která by tento nežádoucí účinek trestního řízení eliminovala. Další důvod pak představuje nutnost synchronizace českého právního řádu s právem Evropské unie.

Z hlediska právní úpravy *de lege ferenda* považuji za zásadní vládní návrh zákona o obětech trestných činů, který v současné době prochází legislativním procesem. Tento zákon by totiž komplexně upravoval práva obětí z hlediska jejich péče. Otázkou zde zůstává, zda a popřípadě v jaké podobě bude zákon přijat a jaká bude jeho eventuelní realizace v praxi.

Hlavními tématy práce byla oběť trestného činu, její viktimizace, práva oběti a pomoc oběti. Témata, která jsou čím dál tím více předmětem odborné a politické diskuse. Moje diplomová práce tak může být podnětem či podkladem pro další vědecké

zkoumání a zároveň i počinem, který se snaží poukázat na problematické otázky obětí trestných činů a na nutnost jejich řešení.

Seznam použité literatury

- 1) CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Aktuální otázky statusu oběti trestného činu resp. poškozeného. In *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, katedra trestného práva a kriminologie, 2009, s. 39-44. ISSN 978-80-8082-261-3.
- 2) CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. ISBN 80-7201-594-X.
- 3) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86473-86-4.
- 4) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998. ISBN 80-85858-70-3.
- 5) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3.
- 6) Dijk, J.J.M. van. Introducing victimology. In *Caring for crime victims*. New York: Criminal Justice Press, 1999, pp. 1-12. Dostupné na <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122015> (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).
- 7) DUSSICH, John P.J., *Victimology – past, present and future*. Tokyo: United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, 2006. Dostupné na http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no70/p116-129.pdf (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).
- 8) FARRELL, Graham. Preventing Repeat Victimization. *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, 1995, vol. 19, p. 469-534.
- 9) GOTTFREDSON, Michael R. On the Etiology of criminal Victimization. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 1981, vol. 72, no. 2, p. 714-726.
- 10) GŘIVNA, Tomáš. Práva obětí de lege ferenda v České republice: Rights of victims in the Czech republic - pro puto perspective. In *Obete kriminality*. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 133-139. ISSN 978-80-89447-36-7.
- 11) GŘIVNA, Tomáš. Vliv europeizace na procesní postavení poškozeného a oběti v trestním řízení. In *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej

- univerzity, katedra trestného práva a kriminologie, 2009, s. 81-94. ISSN 978-80-8082-261-3.
- 12) GRÍVNA, Tomáš. Potřebuje Česká republika samostatný zákon o pomoci obětem trestných činů? In *Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 109-117. ISBN 978-80-7400-388-2.
- 13) HOŘÁK, Jaromír. Agresivní a provokující oběť násilného trestného činu. *Kriminalistika*. 2010, roč. 43, č. 2, s. 102-133. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/agresivni-a-provokujici-obet-nasilneho-trestneho-cinu-316160.aspx> (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).
- 14) JAISHANKAR, Karuppanan. What ails Victimology? *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 2008, vol. 3, p. 1-7.
- 15) JELÍNEK, Jiří. Peněžitá pomoc obětem trestné činnosti. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 3, str. 22-28. Dostupné na http://www.cak.cz/files/178/BA_98_03.pdf (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 16) JELÍNEK, Jiří. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 2001. *Kriminalistika*. 2002, roč. 35, č. 1, str. 29-36. Dostupné na http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2002/02_01/jelinek.html (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 17) JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-87212-49-3.
- 18) JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*. 2011, roč. 44, č. 4, str. 264-272.
- 19) KOSTIĆ, Miomira. VICTIMOLOGY: A Contemporary Theoretical Approach to Crime and its Victim. *Facta universitatis, Series Law and Politics*. 2010, vol. 8, p. 65-78 Dostupné na <http://facta.junis.ni.ac.rs/lap/lap2010/lap2010-04.pdf> (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).
- 20) KOUBOVÁ, Eva. Přehled mezinárodních aktivit na poli viktimologie. *Československá kriminalistika*. 1991, roč. 24, č. 2, str. 133-137.
- 21) KUČHTA, Josef. VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

- 22) LINHARTOVÁ, Dagmar. Desetileté výročí pomoci obětem. *Policista*. 2001, č. 9. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2001/0009/bkb.html> (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 23) MEIER, Robert F., MIETHE, Terance D. Understanding Theories of Criminal Victimization. *Crime and Justice*. Chicago: Univ. of Chicago Press, 1993, p. 459 – 499.
- 24) MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. ISBN 80-7201-433-1.
- 25) MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2009, roč. 42, č. 1, s. 42-55.
- 26) MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2009, roč. 42, č. 1. Rozšířená elektronická verze dostupná na <http://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx> (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).
- 27) NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2.
- 28) ORTH, Uli. Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*. 2002, vol. 15, no. 4.
- 29) PROTIVINSKÝ, Miroslav. Kriminologie v Evropě a ve světě. *Kriminalistika*. 2010, roč. 43, č. 4, s. 241-252.
- 30) RŮŽIČKA, Miroslav. PŮRY, František. ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-599-9.
- 31) SCHEINOST, Miroslav. Kriminologie v České republice. *Kriminalistika*. 2010, roč. 43, č. 4, s. 253-256.
- 32) SCHEINOST, Miroslav a kol. *Crime from the Perspective of Criminologists*. Praha: Institute of kriminology and social prevention, 2011. ISBN 978-807338-116-5. Dostupné na <http://lpxp.sweb.cz/391.pdf> (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).
- 33) TOMIKOVÁ, Lenka. ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2010. Kapitola 6.4. Práce s oběťmi trestných činů s. 198-202. ISBN 978-80-7367-757-2.

34) ZAPLETAL, Josef. Zločin jako volba (K neoklasickým kriminologickým teoriím). *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 3, s. 161-177. Dostupné na http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_03/zapletal.html (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).

Seznam dalších použitých a souvisejících pramenů

Příspěvky z konference

- 1) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologické expertizy: Otevřené problémy znaleckého psychologického posuzování obětí*. Příspěvek z konference Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha, 2012.
- 2) ŠTERN, Pavel. *Zkušenosti z realizace programů restorativní justice v rámci ČR: Zkušenosti PMS při práci s oběťmi trestných činů*. Příspěvek z konference Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha, 2012.
- 3) VOSKA, Vladimír. MALÍKOVÁ, Jana. BOROVSANÁ, Michaela. *Systém pomoci obětem trestné činnosti – Policie ČR*. Příspěvek z konference Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha, 2012.

České právní předpisy a související dokumenty

- 1) Programové prohlášení Vlády České republiky ze dne 04.08.2010. Dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programova-prohlaseni-74856/> (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 2) Usnesení organizačního výboru z 48. schůze konané dne 1. března 2012, č. 233. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&v=ORGV&ct=233> (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 3) Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky z 36. schůze konané dne 13. března 2012, č. 1053. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&v=US&ct=1053> (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 4) Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) z roku 2008. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> (naposledy navštíveno 27.11.2012).
- 5) Vládní návrh na vydání zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), v PSP ČR tisk č. 617/0. Dostupné na

<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=617>(naposledy navštíveno 27.11.2012).

- 6) Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se uvádí trestní řád, ze dne 23.05.1873.
- 7) Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 12.07.1950.
- 8) Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 19.12.1956.
- 9) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29.11.1961, ve znění pozdějších předpisů.
- 10) Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se doplňuje a mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 02.05.1990.
- 11) Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ze dne 09.11.1993, ve znění pozdějších předpisů.
- 12) Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ze dne 12.03.1996, ve znění pozdějších předpisů.
- 13) Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ze dne 14.07.2000, ve znění pozdějších předpisů.
- 14) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ze dne 08.01.2009, ve znění pozdějších předpisů.
- 15) Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ze dne 08.01.2009.
- 16) Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 29.06.2001.
- 17) Zákon č. 204/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění zákona č. 265/2001 Sb., ze dne 12.04.2006.
- 18) Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 08.06.2011.
- 19) Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 06.12.2011.

- 20) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ze dne 14.03.2006, ve znění pozdějších předpisů.

Mezinárodní dokumenty

- 1) Handbook on Justice for Victims, United Nation Office for Drug Control and Crime Prevention, Centre for International Crime Prevention, New York, 1999. Dostupné na <http://www.uncjin.org/Standards/9857854.pdf> (naposledy navštíveno dne 27.11.2012).

Následující dokumenty jsou všechny dostupné na <http://www.europa.eu>.

- 2) Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení 2001/220/SVV.
- 3) Směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů.
- 4) Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství 2007/C 306/01.
- 5) Zpráva Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování směrnice Rady 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů ze dne 20.04.2009.
- 6) Stockholmský program Evropské unie, v Úředním věstníku C 115 ze dne 04.05.2010.
- 7) Akční plán pro Stockholmský program, COM (2010) 171.
- 8) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.
- 9) Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 18.05.2011, *Posílení práv obětí v EU*, KOM(2011) 274 v konečném znění.
- 10) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.
- 11) Tisková zpráva Evropské komise ze dne 04.10.2012.

Elektronické zdroje

<http://www.bkb.cz/>

<http://www.europa.eu>

<http://www.in-ius.cz/>

<http://www.justice.cz>

<https://www.pmscr.cz>

<http://www.policie.cz/>

<http://www.psp.cz>

<http://www.strada.cz/cz/>

<http://www.victimsupporteurope.eu/>

<http://www.vlada.cz>

Summary

Victimization and the possibilities of the victimological prevention

The main topic of this dissertation work is a crime victim, victimization, which is a process when a potential victim is becoming a real victim, the possibilities of the victimological prevention and victim's rights in terms of solicitude.

The thesis is that the crime victim, who is in the crime process during a criminal proceeding and standing out as harmed party, has a lot of process rights relatively. On the contrary there is a missing fact in the Czech legal rules system. It is an aspect of the victimological conception.

The opening parts are dealing with defining the criminology as a sphere dealing with criminality. There is a detailed description of history development and the subject of criminology.

The third chapter is addressed to victimology, which is defined as a criminological science dealing with the crime victims. At the end of this part there is determined the difference between the meaning of "victim" and "harmed person."

Text is following by the explanation of victimization process and the differences between primary, secondary and tertiary victimization and revictimization.

On the base of chosen victimization theories the possible causes of the origin of victimization are mentioned. And there are universal proposals describing how to avoid the primary and secondary victimization.

In the next parts of the dissertation work the survey of the legal rules is described. The international documentation and the statement of the Czech law system are analyzed.

The ninth chapter is dealing with the governmental law proposal about the crime victims, which is debated nowadays.

Then the way of helping to the crime victims in praxis is examined. In the Czech Republic this activities are usually organized by NGOs, example is the Bílý kruh bezpečí.

The final part is dealing with the possible future situation in connection with problematic of rights of victims in terms of solicitude.

Klíčová slova

oběť trestného činu, viktimizace

Key words

victim of a criminal act, victimization